

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Jerneja Iskra

**Primerjava izvršne in zakonodajne veje oblasti v
Andori in Monaku**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Jerneja Iskra

Mentor:izr. prof. dr. Jernej Pikalo

**Primerjava izvršne in zakonodajne veje oblasti v
Andori in Monaku**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

Primerjava izvršne in zakonodajne veje oblasti v Andori in Monaku

Andora in Monako sta geopolitično izredno zanimivi deželi. Obe spadata med žepne države, prav tako pa sta obe kneževini, zato ju glede na državno ureditev uvrščamo med monarhije. Kneževina Andora se od večine drugih svetovnih držav razlikuje po tem, da ima na čelu države istočasno dva vladarja. Funkcijo t. i. sokneštva si delita predsednik Republike Francije in urgelski katoliški škof s sedežem v španski Kataloniji. Kneževina Monako pa je zanimiva iz dveh razlogov. Geografska posebnost je ta, da je druga najmanjša država na svetu. Meri namreč slaba dva kvadratna kilometra in pol. Druga posebnost državice pa je moč vladarja. Monaški knez je namreč na čelu izvršne, zakonodajne in sodne veje oblasti. Tako Andora kot Monako imata dolgo zgodovino, raznoliko narodnostno prebivalstvo, dobro razvit turizem, obenem pa sodita med države davčnega paradiza. Državici sta med drugim polnopravni članici Organizacije združenih narodov, nista pa članici Evropske unije, čeprav obe kot denarno enoto uporabljata evro.

Ključne besede: Andora, Monako, kneževina, primerjava.

Comparison of the Executive and Legislative Power in Andorra and Monaco

Andorra and Monaco are from the geopolitical point of view remarkably interesting states. Both are pocket states and principalities, which is why we classify them as monarchies regarding to their state order. The main subject that distinguishes the principality Andorra from other states is that the state has been simultaneously led by two sovereigns. The so called co-principality function is shared between the President of the Republic of France and the Bishop of Urgel, seated in Catalonia in Spain. The principality of Monaco is interesting for two reasons. From the geographical point of view, it is the second smallest state in the world. Its surface measures only two and a half kilometres. The second speciality of the state is the power of its leader. The prince of Monaco namely is at the head of the executive, legislative and judicial branch of power. Andorra and Monaco both have long histories, heterogeneous national populations, well developed tourism and belong to the tax paradise states. Both are fully authorized members of the United Nations Organization, but are not members of the European Union although they both use the euro as their currency.

Key words: Andorra, Monaco, principality, comparison.

KAZALO

1 UVOD	Error! Bookmark not defined.
2 METODOLOŠKI OKVIR DIPLOMSKEGA DELA	9
2.1 PREDMET IN CILJI RAZISKAVE	9
2.2 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE	9
2.3 PRISTOP K RAZISKAVI	9
3 ANDORA	12
3.1 ZEMLJEPISNE ZNAČILNOSTI	12
3.2 ZGODOVINSKO OZADJE	13
3.3 ZNAČILNOSTI GOSPODARSTVA	14
3.4 DRŽAVNA UREDITEV	14
3.4.1 Ustava	14
3.4.2 Izvršna veja oblasti	19
3.4.2.1 Sokneza	19
3.4.2.2 Vlada	21
3.4.3 Zakonodajna veja oblasti	22
3.4.4 Sodna veja oblasti	25
3.4.5 Volilni sistem in politične stranke	28
4 MONAKO	29
4.1 ZEMLJEPISNE ZNAČILNOSTI	29
4.2 ZGODOVINSKO OZADJE	30
4.3 ZNAČILNOSTI GOSPODARSTVA	31
4.4 DRŽAVNA UREDITEV	31
4.4.1 Ustava	31
4.4.2 Izvršna veja oblasti	37
4.4.2.1 Knez	37
4.4.2.2 Vlada	40
4.4.3 Zakonodajna veja oblasti	41
4.4.4 Sodna veja oblasti	43
4.4.5 Volilni sistem in politične stranke	44
5 PRIMERJAVA ANDORE IN MONAKA	46

5.1 DEMOKRATIČNE PRAVICE	46
5.2 PRAVICE ŽENSK	47
5.3 PRAVICE MANJŠIN.....	48
5.4 SISTEM DVEH VLADARJEV	49
5.5 PRIMERJAVA MONAŠKEGA IN LIECHTENSTEINSKEGA KNEZA..	50
5.6 PRIMERJAVA ANDORSKIH SOKNEZOV IN MONAŠKEGA KNEZA.	51
5.7 PRIMERJAVA ANDORSKEGA IN MONAŠKEGA PARLAMENTA.....	52
6 ZAKLJUČEK	54
7 LITERATURA	56
8 PRILOGE.....	60
PRILOGA A: OSNOVNI PODATKI ANDORE.....	60
PRILOGA B: OSNOVNI PODATKI MONAKA	61

KAZALO SLIK

Slika 3. 1: Kneževina Andora.....	Error! Bookmark not defined.
Slika 3. 2: Shema andorskega Generalnega sveta	Error! Bookmark not defined.
Slika 4. 1: Kneževina Monako	Error! Bookmark not defined.
Slika 4. 2: Shema monaškega narodnega sveta	Error! Bookmark not defined.

1 UVOD

Že od nekdaj so me med državami bolj zanimale monarhije kot pa predsedniške države. Tako sem že dolgo časa vedela, da bom v svojem diplomskem delu preučevala monarhije. Priznam pa, da sem se za primerjavo Andore in Monaka odločila nekoliko nepremišljeno. Držav nisem podrobno poznala, vedela sem le to, da sta obe kneževini in da spadata med t. i. žepne državice. Svoje odločitve ne obžalujem, saj sem se ogromno novega naučila in mi bo v veselje to znanje deliti z drugimi.

Poleg Andore in Monaka spadajo med žepne države tudi Vatikan, San Marino in Liechtenstein. Pri teh državah pa je zanimivo, da imajo kljub svoji majhnosti vse pogoje pravne države. So neodvisne države s svojim državnim voditeljem, parlamentom, sodstvom, občinskimi sveti ... S tega stališča so ene izmed najbolj zanimivih geopolitičnih tvorb v Evropi.

Kot sem že prej omenila, sem se za primerjavo Andore in Monaka odločila tudi zato, da ju bolje spoznam, saj sta tako geografsko kot politično izredno zanimivi. Večina ljudi dobro ve, da sta Andora in Monako miniaturni evropski državici ter da je prva poznana predvsem kot brezcarinsko območje, druga pa kot davčni paradiž. Manj pa ne ve, da sta obe državi kneževini, da sta tesno povezani s Francijo in da na obeh ozemljih govorijo neko mešanico različnih jezikov.

Menim, da je Monako bolj poznan kot Andora, saj se v tej deželici vsako leto odvijajo pomembni športni in kulturni dogodki kot na primer tekma v formuli ena po monaških uličicah za veliko nagrado Monaka, gala ples Rdečega križa in mednarodni cirkuški festival v Monte Carlu (Major events 2008). Nenazadnje pa je Monako prepoznaven tudi po svojem knezu Albertu, ki se redno udeležuje družabnih dogodkov doma in po svetu.

Manj prepoznavna je kneževina Andora, saj večina ljudi ni še nikoli slišala, da ima država dva kneza. Ko slišijo, da se sploh ne nahajata v Andori in da si to funkcijo delita Francija in Španija, pa je presenečenje zagotovljeno.

Z gotovostjo lahko trdim, da je bilo prebiranje literature o Andori in Monaku ter poglobljanje v njuni ustavi in zgodovino izredno zanimivo.

2 METODOLOŠKI OKVIR DIPLOMSKEGA DELA

2.1 PREDMET IN CILJI RAZISKAVE

Predmet raziskovanja diplomskega dela je primerjava med izvršno in zakonodajno vejo oblasti v Andori in Monaku. Obe državi spadata med male, t. i. žepne državice, prav tako pa imata obe kneza kot vrhovnega poglavarja.

V uvodu in metodološkem okviru bom nakazala temo in strukturo naloge. V naslednjih dveh poglavjih sledijo značilnosti Andore in Monaka. Na kratko bom opisala zemljepisne, zgodovinske in gospodarske značilnosti, nato pa se bom nekoliko podrobneje lotila še političnih značilnosti obeh držav. Za primerjavo izvršne in zakonodajne veje oblasti je opis ustave obeh držav namreč ključen. Le tako lahko dodobra nakažem podobnosti in razlike med Andoro in Monakom.

V petem poglavju bom skušala prikazati podobnosti in razlike med kneževinama. Osredotočila se ne bom zgolj na primerjavo obeh knezov in parlamentov, ampak bom poskušala prikazati tudi druge razlike, ki so ravno tako pomembne. Primerjala bom namreč tudi demokratične pravice, pravice žensk in manjšin, poiskala morebitne povezave oz. vzporednice z drugimi državami.

V zaključku in hkrati zadnjem, šestem poglavju pa bom povzela ključne ugotovitve.

2.2 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Moje raziskovalno vprašanje v diplomskem delu je naslednje: *»Katera institucija v državi ima več moči oz. ima večjo politično odgovornost? Je to monaški knez ali sta to andorska sokneza, ima večjo odgovornost mogoče kateri od parlamentov?«*

2.3 PRISTOP K RAZISKAVI

Pri pisanju diplomskega dela se bom v največji meri opirala na primarne vire, torej na ustavi obeh držav. Publikacij o obeh državah je relativno malo, tako da bom vire iskala

predvsem preko svetovnega spleta. Pri proučevanju razlik in podobnosti bom uporabljala metodo institucionalizma.

Institucionalizem je bil do druge polovice prejšnjega stoletja vodilni metodološki pristop v okviru politološkega raziskovanja. Uporabljal se je za opisovanje ustav, pravnih sistemov, vladnih struktur in za primerjanje med državami (Lowndes 2002, 90).

Goreč zagovornik tradicionalnega institucionalnega pristopa pri proučevanju vlade in politike je Rod Rhodes. Institucionalizem opiše kot »historično srce« predmeta raziskovanja in kot »del orodja slehernega politologa« (Rhodes v Lowndes 2002, 92).

»Institucionalni pristop pokriva pravila, procedure in formalno organizacijo vlad. Uporablja orodja pravnikov in zgodovinarjev pri razlagi omejitev tako političnega vedenja kot demokratične učinkovitosti westminstrskega modela predstavniških demokracij« (Rhodes v Lowndes 2002, 92).

Kritiki tradicionalnega institucionalnega pristopa opozarjajo na pomanjkljivosti pri obsegu in metodah raziskovanja. Institucionalisti naj bi bili osredotočeni zgolj na formalna pravila in organizacije, ne pa tudi na neformalne družbene norme. Še več, raziskovalci se raje ukvarjajo s formalnimi strukturami vlad kot pa s širšimi institucionalnimi omejitvami vladanja (Lowndes 2002, 92).

Peters karakterizira tradicionalni institucionalizem kot *normativni* (zainteresiranost za »dobro vlado«), *strukturalistični* (strukture določajo politično vedenje), *zgodovinski* (vpliv zgodovine), *pravni* (pravo igra glavno vlogo pri vladanju) in *holistični* (opisovanje in primerjanje celotnih vladnih sistemov) (v Lowndes 2002, 92).

Z razmahom behaviorizma, racionalne teorije in drugih metod proučevanja je institucionalizem ostal v ozadju, vendar je institucionalni pristop že ob koncu osemdesetih let 20. stoletja dobil nov zagon, tokrat kot *novi institucionalizem*. Nastal je kot reakcija na »under-socialized« značaj behaviorizma in racionalne teorije. Oba pristopa namreč nista upoštevala institucije bolj kot le osnovno združitev

posameznikovih osebnih preferenc. Novi institucionalizem operira z bolj odprto (obenem bolj prefinjeno) definicijo tematike in z bolj jasnim (tudi pestrim) tradicionalnim okvirjem. Politične institucije niso več enačene s političnimi organizacijami; »institucija« je razumljena bolj kot stabilni, ponavljajoči se vzorec vedenja (Goodin v Lowndes 2002, 91).

Skratka, novi institucionalizem se ne ukvarja zgolj s tem, kako institucije vplivajo na posameznika, temveč proučuje tudi medsebojno vplivanje institucij in posameznikov (Lowndes 2002, 91).

Za svojo analizo bom uporabljala metodo starega institucionalizma, saj je bolj primeren za proučevanje podobnosti in razlik med državami.

3 ANDORA

3.1 ZEMLJEPISNE ZNAČILNOSTI

Kneževina Andora (uradno *Principat d' Andorra*) je država, ki jo prištevamo med najmanjše na svetu. Leži v vzhodnih Pirenejih med Francijo na severu in Španijo na jugu in meri 468 kvadratnih kilometrov. Osrčje Andore predstavlja dolina reke Valire, ki teče proti jugu v Španijo in je edina vrzel med gorami, ki jo obdajajo. Najvišji vrh Corna Pedrosa meri 2946 metrov (Enciklopedija svetovne geografije 1997, 60).

Slika 3.1: Kneževina Andora

Vir: Map of Andorra (2008).

Podnebje je značilno gorsko. Zime so mrzle z obilnimi snežnimi padavinami, poletja pa mila in sončna. Gorska sta tudi rastlinstvo in živalstvo. Gozd so že precej izkrčili, tako da so nastali obsežni gorski pašniki, kjer se svobodno klatijo gamsi in kozorogi (Enciklopedija svetovne geografije 1997, 60).

V višjih legah prevladujejo borovi gozdovi, na pobočjih v nižjih legah hrastovi gozdovi, v dolinah pa so pašniki. Gozd pokriva 22 odstotkov površine (Natek in Natek 1999, 15).

Glavno mesto Andore je Andorra la Vella, najvišje glavno mesto v Evropi, hkrati pa tu živi tudi največji delež prebivalstva. Večji mesti sta še zdravilišče Les Escaldes in Encamp. Ima nekaj čez 65.000 prebivalcev, predvsem zaradi množičnega priseljevanja iz Španije, Portugalske in Francije. Andorskih državljanov je razmeroma malo, tujci pa predstavljajo kar 80 odstotkov vsega prebivalstva. Največ jih prihaja iz sosednje Katalonije (Natek in Natek 1999, 15).

Uradni jezik je katalonščina, v splošni rabi pa sta tudi francoščina in španščina zaradi obstoječih gospodarskih in družbenih povezav s sosednjima državama. Dandanes pa je vse bolj v rabi tudi angleščina, predvsem v komercialne namene (Geografija 2007).

Večina prebivalstva je rimskokatoliške vere, slab odstotek pa predstavljajo še Judje, Jehovove priče in protestanti. Za izobraževanje, televizijo, poštno in telefonske storitve skupno skrbita španska in francoska vlada (Enciklopedija svetovne geografije 1997, 60).

Andora je administrativno razdeljena na sedem župnij (*Parròquies*), te so Canillo, Encamp, Ordino, La Massana, Andorra la Vella, Saint Julià de Lòria in Escaldes-Engordany (Geografija 2007).

3.2 ZGODOVINSKO OZADJE

Skozi zgodovino so se po andorskih dolinah naseljevala različna ljudstva – vizigotska, baskovska, starokeltska in iberska. Ime Andora pa se prvič omenja v zvezi z obrambo pred arabskim prodiranjem, ki jo je v 8. stoletju za Karla Velikega organizirala Francija. Med dolgotrajnim obleganjem španske marke je bila namreč Andorska dolina pomembno oporišče katoliške vojske (Dežele in ljudje 1995, 42).

V tistem času je prišla pod močan vpliv Francije, čeprav je bila od leta 819 v posesti urgelskega škofa. Škof sam ni zmožal braniti svojega ozemlja, zato je za pomoč prosil fevdalca iz Caboeta. Pravice do Andore so s poroko prešle v roke grofom iz Foixa. Takrat je nastal dolgotrajen spor med grofi in urgelskimi škofi, ki se je končal šele z

mirovnim sporazumom (t. i. *Paréatges*) v Lérídi leta 1278, s katerim so vzpostavili skupno upravo Andore. Ozemlja grofov iz Foixa so s poroko prešla na rodbino Béarn, v času Henrika IV. pa prek navarskih kraljev na francoskega kralja. V času francoske revolucije je Francija zavrnila nadaljnjo upravo Andore, vendar je Napoleon I. leta 1806 ugodil prošnji andorskega prebivalstva in ponovno prevzel položaj sokneza. Andora je povsem suverena država postala šele z novo ustavo leta 1993 (Natek in Natek 1999, 15).

3.3 ZNAČILNOSTI GOSPODARSTVA

Andorsko gospodarstvo je v preteklosti temeljilo predvsem na kmetijstvu. Danes je povsem drugače, tudi zaradi zgraditve prelaza Port d'Envalira v Francijo. Gospodarski vzpon je dosegla s pridobivanjem električne energije, trgovino in turizmom. Postala je davčni paradiz na račun blage davčne zakonodaje. Glavna vira zaslužka sta nakupovalni turizem in bančništvo. Kmetijstvo je skromno. Obdelovalnih površin je malo, glavni pridelki so tobak, krompir in žito. Na višje ležečih pašnikih pasejo ovce in govedo. Glavne industrijske panoge so oblačilna (volna in usnje), kovinska (avtomobilski deli), pohištvena in tobačna (Natek in Natek 1999, 15).

Turiste privabljajo veličastna pokrajina, barvito krajevno stavbarstvo in folklor, pozimi pa dobra smučišča. Promet je urejen s cestami, saj je skozi vso Andoro speljana cesta, ki povezuje Francijo in Španijo. Andora namreč nima ne železnic ne letališč (Enciklopedija svetovne geografije 1997, 60).

3.4 DRŽAVNA UREDITEV

3.4.1 Ustava

Sprejetje prve pisane ustave leta 1993 v Andori je povzročil spor med generalnim svetom in soknezoma o različnih vidikih koncepta pravne države in definicije države v mednarodnem pravu. Andorci so nato o ustavi odločali na referendumu 14. marca 1993. Za njeno sprejetje se je odločilo 74,2 odstotka volivcev, kar predstavlja slabih 76

odstotkov vseh volivcev. Ustava je stopila v veljavo 4. maja 1993 po podpisu obeh soknezov in generalnega sveta. S tem je bila Andora tudi mednarodno priznana (Zgodovina 2007).

Andora je z ustavo dobila status ustavne države in države po mednarodnem pravu kot tudi status pravne, neodvisne, demokratične in socialne države (Zgodovina 2007).

PREAMBULA

Preambula poudarja vrednote, kot so svoboda, pravičnost, demokracija, socialni napredek ter harmonija med Andoro in drugim svetom na principu medsebojnega spoštovanja, sobivanja in miru (Ustava kneževine Andore).

I. POGLAVJE: SUVERENOST ANDORE

Andora je demokratična in socialno neodvisna država. Temelji na spoštovanju svobode, enakosti, pravičnosti, tolerance, človekovih pravic in človeškega dostojanstva. Suverenost je prenesena na andorski narod, le-ta jo izvaja s participacijo in s pomočjo različnih državnih institucij (1. člen). Uradni jezik je katalonščina, glavno mesto pa Andorra la Vella (2. člen). Ustava je nad vsemi zakoni pravnega sistema, zavezuje vse javne institucije kot tudi posameznike (3. člen) (Ustava kneževine Andore, 1. pogl.).

II. POGLAVJE: PRAVICE IN SVOBOŠČINE

Vsi ljudje so pred zakonom enaki, diskriminacija je prepovedana (6. člen). Status andorskega naroda je zapisan v posebnem kvalificiranem zakonu, imenovanem Zakon o državljanih Andore (7. člen). Ustava zagotavlja pravico do življenja, prepovedano je mučenje in kruto ravnanje ali kaznovanje, smrtna kazen je prepovedana (8. člen). Vsak posameznik ima pravico do svobode in varnosti (9. člen) ter do pravičnega sojenja (10. člen). Ustava zagotavlja svobodo vesti in vere (11. člen). Zagotovljena je pravica do svobodnega izražanja misli, komunikacije in informiranja (12. člen) ter do združevanja (16. člen). Vsi imajo možnost izobraževanja (20. člen) in svobodo gibanja (21. člen). Polnoletnim državljanom je zagotovljena volilna pravica (24. člen) kot tudi ustanavljanje strank (26. člen). Posamezniku je zagotovljena pravica do zasebne lastnine

in dedovanja (27. člen), do svobode dela (29. člen) in do zdravstvenega varstva (30. člen) (Ustava kneževine Andore, 2. pogl).

III. POGLAVJE: SOKNEŠTVO

Po institucionalni tradiciji Andore oba sokneza (*Coprinceps*) družno predstavljata poglavarja države in s tem najvišjo oblast. Pravico do naziva soknez Andore imata škof iz Urgella in predsednik Francoske republike (43. člen). Sokneza sta simbola in pôroka neodvisnosti in enakosti Andore. Skupaj arbitrirata in usmerjata delovanje javnih oblasti in institucij (44. člen). Sokneza v skladu z ustavo skupaj s predsednikom vlade razpisujeta volitve in referendum, imenujeta predsednika vlade, razrešujeta generalni svet, postavljata diplomatske predstavnike v tujih državah; imenujeta državne funkcionarje, potrjujeta in predpisujeta zakone, predstavljata državo pri spoštovanju mednarodnih pogodb ter opravljata druge zadeve, določene z ustavo (45. člen). Po svoji lastni vesti združujeta naloge prednostnih odločb, oblikujeta in strukturirata službe, ki se jima zdijo nujne za izvajanje njunih funkcij, imenujeta člane višjega sodnega sveta in ustavnega sodišča, zahtevata ustavno presojo zakonov in mednarodnih pogodb, vlagata tožbe zoper spore pred ustavno sodišče, priznavata sporazume mednarodnih pogodb (46. člen). Sokneza sta za svoje delovanje upravičena do enakega denarnega nadomestila (47. člen), vsak izmed njiju imenuje svojega predstavnika v Andori (48. člen) (Ustava kneževine Andore, 3. pogl).

IV. POGLAVJE: PARLAMENT – GENERALNI SVET

Parlament, imenovan generalni svet (*Consell General*), izraža raznoliko narodnostno populacijo sedmih župnij. Predstavlja Andorce, uporablja zakonodajno moč, odobrava državni proračun ter nadzoruje politično delo vlade (50. člen). Poslanci (*Consellers*) so izvoljeni na splošnih, svobodnih, enakih in neposrednih volitvah za dobo štirih let. Volilni sistem ureja Zakon o volitvah v Generalni svet (51. člen). Sestavlja ga najmanj osemindvajset in največ dvainštirideset poslancev, od katerih je polovica izvoljenih na lokalnih volitvah, polovica pa na državnih volitvah (52. člen). Vladajoči organ generalnega sveta je urad predsednika parlamenta t. i. *La Sindicatura* (55. člen). Generalni svet si sam določa proceduralna pravila (54. člen), srečuje se na rednih in izrednih sejah, deluje kot plenum ali v odborih. Parlament imenuje stalno komisijo

(*Comissió Permanent*) za nadzorovanje moči zbornice v času, ko je le-ta razrešena, ali v času recesije. Poslanci lahko tvorijo parlamentarne skupine (56. člen). Generalni svet sklepa, če je prisotna najmanj polovica poslancev. Zakoni in druge odločitve so sprejeti z enostavno večino vseh navzočih svetnikov, kadar ni drugače določeno z ustavo. Za sprejetje posebnih kvalificiranih zakonov, imenovanih *Llei Qualificada*, se zahteva glasove absolutne večine vseh poslancev (57. člen). Zakonodajno pobudo imata tako generalni svet kot vlada, pravico do predlaganja nevladnih zakonodajnih pobud (*Private Members` Bill*) pa imajo tudi združeno tri občine ali desetina vseh volilnih upravičencev (58. člen) (Ustava kneževine Andore, 4. pogl.).

V. POGLAVJE: VLADA

Vlado sestavljajo predsednik in ministri, njihovo število ureja zakon. Vlada se ukvarja tako z notranjo kot z zunanjo politiko Andore. Predstavlja administracijo države, njena moč je statusne narave (72. člen). Predsednika vlade imenujeta sokneza (73. člen), skupaj z ministri ima enak status kot poslanci generalnega sveta (74. člen). Predsednik vlade ali za to pristojen minister sta v določenih primerih sopodpisnika zakonov, določenih s strani obeh soknezov (75. člen). Predsednik vlade ima ob soglasju večine poslancev pravico zahtevati referendum (76. člen) (Ustava kneževine Andore, 5. pogl.).

VI. POGLAVJE: POKRAJINSKA STRUKTURA

Občine (*Comuns*) so administrativna predstavništva župnij. Delujejo po načelu samouprave, zagotovljene z ustavo. Občine predstavljajo interese župnij, odobravajo in izvajajo občinski proračun, določajo in realizirajo lokalno javno politiko ter vodijo in upravljajo vse premoženje občine (79. člen). Kljub administrativni in finančni avtonomiji pa poseben kvalificiran Zakon o občinah občine omejuje pri popisu prebivalstva, volilni vlogi, aktualnih posvetovanjih, trgovini, industriji in strokovnih dejavnostih, občinskem ozemlju, zasebni in javni lastnini, naravnih virih, katastrskem registru, lokalnem načrtovanju, prometu, kulturi, športu in socialnih dejavnostih ter občinskih dejavnostih (80. člen). Za zagotavljanje finančne samostojnosti občine prejemajo denar iz državnega proračuna (81. člen). Spori med občinami in državnimi institucijami se rešujejo pred ustavnim sodiščem (82. člen). Občine imajo zakonodajno pobudo (83. člen) (Ustava kneževine Andore, 6. pogl.).

VII. POGLAVJE: SODSTVO

Sodstvo je vodeno izključno s strani neodvisnih sodnikov, vezanih na ustavo in zakone. Celotna sodna oblast je prenesena v institucionalno organizacijo sodstva. Strukturo, sestavo in delovanje pravosodnih organov urejata Ustava in Zakon o pravosodju (85. člen). Sodne obravnave so javne, izjeme določa zakon (86. člen). Pravosodno moč izvajajo sodišča prve stopnje (*Tribunal de Batlles*), prizivna sodišča (*Tribunal de Corts*) in vrhovno sodišče (*Tribunal Superior de la Justicia d'Andorra*) (87. člen). Višji sodni svet (*The Consell Superior de la Justicia*) je predstavniški, vodstveni in administrativni organ sodstva, ki nadzoruje neodvisnost in pravilnost sodstva. Sestavlja ga pet članov, ki se jih izbere med državljani, starimi nad petindvajset let, za dobo šestih let (89. člen). Mandat sodnikov traja šest let (90. člen) (Ustava kneževine Andore, 7. pogl.).

VIII. POGLAVJE: USTAVNO SODIŠČE

Ustavno sodišče je najvišji interpret ustave, njegove odločitve zavezujejo tako javne institucije kot posameznike. Ustavno sodišče samo ureja proceduralna pravila in izvaja funkcije v skladu z ustavo (95. člen). Ustavno sodišče sestavljajo štirje ustavni sodniki, predlagani izmed pravnih strokovnjakov. Oba sokneza predlagata vsak po enega sodnika, druga dva predlaga generalni svet za dobo osmih let. Predsednik ustavnega sodišča se izvoli za dve leti po rotacijskem sistemu (96. člen). Ustavno sodišče odloča z večino. Volitve in diskusije so tajne (97. člen). Ustavno sodišče poskuša reševati neustavnost zakonov, izvršnih predpisov in proceduralnih pravil generalnega sveta, neustavnost mednarodnih zakonov in pogodb, neustavnost prošenj, spore med ustavnimi organi (98. člen). Predlagatelji za začetek postopka pred ustavnim sodiščem so petina vseh poslancev, predsednik vlade ali združeno tri občine (99. člen). Če sodišče med procesom dvomi o ustavnosti zakona ali odredbe, lahko za mnenje prosi ustavno sodišče (100. člen). Sokneza, predsednik vlade ali petina poslancev lahko zahteva mnenje o neustavnosti mednarodnih pogodb pred ratifikacijo. Če se ugotovi neustavnost, se mednarodne pogodbe ne ratificira (101. člen). Spori med ustavnimi organi se pojavijo takrat, ko en organ trdi, da drug organ nezakonito izvaja naloge, ki so pod jurisdikcijo prvega (103. člen) (Ustava kneževine Andore, 8. pogl.).

IX. POGLAVJE: USTAVNA REVIZIJA

Pravico do spremembe ustave imata sokneza in tretjina poslancev generalnega sveta (105. člen), če se s spremembo ustave strinja večina od 2/3 poslancev, spremembe pa morajo potrditi še volivci na referendumu (106. člen). Ko je predlog odobren, gre pred razglasitvijo v pregled k soknezoma (107. člen) (Ustava kneževine Andore, 9. pogl).

3.4.2 Izvršna veja oblasti

Izvršno vejo oblasti predstavljata oba sokneza in andorska vlada s predsednikom vlade in posameznimi ministrstvi.

3.4.2.1 Sokneza

Andorska sokneza sta skupno in neločljivo povezana državna poglavarja, ki predstavljata Andoro in njene prebivalce. Institucija naziva soknez izhaja še iz časov podpisa sporazumov, to dolžnost pa družno opravljata škof iz Urgella iz španske Katalonije¹ ter predsednik Francoske republike². Sokneza sta simbola in pôroka trajnosti in celotnosti Andore kot tudi neodvisnosti in enakosti v odnosu do sosednjih držav. Njuna moč je povsem enakovredna, dana jima je z ustavo. V korist ustavne oblasti, ki sta se je redko posluževala, sta se odrekla absolutni oblasti (Ustava kneževine Andore, 3. pogl.).

Njuna poglobitna naloga je spoštovanje ustave, ki sta ji prisegla oziroma ji obljubljata zvestobo. Prav tako spoštujeta mednarodne sporazume, sprejete v skladu z ustavo. Sokneza v Andori med drugim služita kot arbitra in po potrebi usmerjata delovanje javnih oblasti in institucij (Ustava kneževine Andore, 3. pogl.).

---

¹ Urgelska škofija je rimokatoliška cerkvena enota v katalonskem delu Španije. Nastala je v petem stoletju in je po obsegu ena izmed osmih največjih katalonskih škofij. Sokneštvo je urgelskem škofu podaril grof Ermengol IV. Urgelski v 12. stoletju, ohranilo pa se je do danes (Diocese of Urgell 2008). Funkcijo sokneza je 12. maja 2003 prevzel **Monsinjur Joan-Enric Vives i Sicília** (Urgell 2008).

² Predsednik Francoske republike je najvišji predstavnik države, izvoljen je na neposrednih volitvah za dobo sedmih let (Veliki splošni leksikon 2006b, 1207). Od 6. maja 2007 funkcijo predsednika opravlja **Nicolas Sarkozy** (M. Nicolas Sarkozy, President De La Republique Francaise 2008).

Sokneza imata, skupaj s predsednikom vlade, če je primerno pa tudi s predsednikom generalnega sveta, politično odgovornost (Ustava kneževine Andore, 3. pogl.):

- a) razpisati splošne volitve v skladu z ustavo;
- b) razpisati referendum v skladu s 76. in 106. členom ustave;
- c) imenovati predsednika vlade v skladu s pravili in ustavo;
- d) razrešiti generalni svet v skladu s postopkom 71. člena ustave;
- e) akreditirati diplomatske predstavnike Andore v tujih državah. Tuji diplomatski predstavniki predajajo akreditivna pisma enemu od obeh soknezov;
- f) imenovati funkcionarje v nekaterih državnih institucijah v skladu z ustavo in zakoni;
- g) potrditi in izničiti zakone v skladu s 63. členom ustave;
- h) izraziti privoljenje države pri spoštovanju mednarodnih pogodb v skladu z ukrepi tretjega poglavja ustave;
- i) opravljati druge funkcije, podeljene z ustavo.

Sokneza lahko po svoji lastni vesti izvajata naslednja dejanja (Ustava kneževine Andore, 3. pogl.):

- a) združujeta naloge prednostnih odločb;
- b) oblikujeta in strukturirata službe, ki se jima zdijo nujne za izvajanje njihovih funkcij, imenujeta pa tudi osebe, ki vodijo te službe;
- c) imenujeta člane višjega sodnega sveta v skladu z 89.2 členom ustave;
- d) imenujeta člane ustavnega sodišča v skladu z 96.1 členom ustave;
- e) zahtevata presojo o neustavnosti zakonov;
- f) zahtevata presojo o neustavnosti mednarodnih pogodb pred njihovo ratifikacijo;
- g) vlagata tožbe pred ustavno sodišče v skladu z ukrepi 98. in 103. člena ustave;
- h) podeljujeta priznanje za sprejem mednarodnih pogodb v skladu z ukrepi 66. člena in z odobritvijo parlamenta.

Vsak soknez imenuje po enega osebnega predstavnika v Andori, ki ju obvešča o zadevah v zvezi s kneževino. Za svoje delovanje sta upravičena do enakega denarnega nadomestila, s katerim upravljata po lastni presoji (Ustava kneževine Andore, 3. pogl.).

3.4.2.2 Vlada

Andorsko vlado sestavljajo predsednik vlade in ministri, njihovo število ureja zakon. Vlada ima trenutno naslednja ministrstva: Ministrstvo za urbanizem in urejanje okolja, Ministrstvo za zunanje zadeve, kulturo in sodelovanje, Ministrstvo za finance, Ministrstvo za zakonodajo in notranje zadeve, Ministrstvo za zdravstvo, blagostanje in družino, ki je obenem tudi vladni govornik, Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, Ministrstvo za turizem in okolje, Ministrstvo za stanovanjske zadeve, mladino, visokošolsko izobraževanje in raziskovanje, Ministrstvo za šport in prostovoljna dela ter Ministrstvo za poljedelstvo in naravno dediščino (Ustava kneževine Andore, 5. pogl.).

Po navodilih predsednika vlade so naloge vlade vodenje državne in mednarodne politike, upravljanje države in izvajanje parlamentarne oblasti. Med drugim vsako leto izdela državni proračun in ga predloži generalnemu svetu (Ustava kneževine Andore, 5. pogl.).

Vlada predstavlja državno administracijo, njena moč je statusne narave. Administracija deluje v interesu vseh Andorcev v skladu z objektivnostjo in načeli hierarhije, učinkovitosti, transparentnosti in s spoštovanjem ustave, zakonov in splošnih pravil pravnega sistema. Vsa dejanja in ukrepi vlade so predmet sodnega nadzora (Ustava kneževine Andore, 5. pogl.).

Predsednika vlade izvoli generalni svet na prvi redni seji. Navadno je za to funkcijo izvoljen predsednik stranke, ki je dosegla največ glasov na volitvah. Kandidata za predsednika vlade nominira najmanj petina vseh poslancev, vsak kandidat pa predstavi svoj program. Po posvetovanju generalnega sveta, je kandidat izvoljen v prvem krogu, če dobi absolutno večino glasov. V primeru, da v prvem krogu ni zmagovalca, se v drugem krogu pomerita dva kandidata z najboljšim rezultatom. Kandidat, ki dobi več glasov je razglašen za predsednika vlade. Predsednik generalnega sveta, med drugim tudi sopodpisnik imenovanja predsednika vlade, predloži rezultate soknezoma, ki lahko kandidata tudi uradno imenujeta za predsednika vlade. Funkcijo lahko opravlja največ

dva mandata. Predsednik vlade ima skupaj z ministri enak status kot poslanci generalnega sveta. Predsednik vlade, včasih pa pristojen minister, sta v določenih primerih sopodpisnika zakonov, določenih s strani obeh soknezov, ob soglasju večine poslancev pa ima pravico zahtevati referendum (Ustava kneževine Andore, 5. pogl.).

Funkcija vlade preneha z njenim razpustom, z odstopom, smrtjo ali nezmožnostjo opravljanja funkcije predsednika vlade (Ustava kneževine Andore, 5. pogl.).

Vlada kot celota je politično odgovorna generalnemu svetu. Če poslanci niso zadovoljni z obstoječo vlado, lahko petina vloži nezaupnico proti predsedniku vlade. Po posvetovanju se v skladu s pravili javno in ustno glasuje. Nezaupnica je izglasovana, če prejme glasove absolutne večine generalnega sveta. V tem primeru je predsednik vlade razrešen, takoj pa pride do izvolitve novega predsednika vlade po ustaljenem postopku. Predsednik vlade pa lahko generalnemu svetu sam predlaga glasovanje o zaupnici v zvezi z njegovim programom, splošno politiko ali odločitvah posebnega značaja. Zaupnica je izglasovana, če dobi navadno večino glasov. V primeru, da predsednik vlade ne dobi potrebnega števila glasov, mora ponuditi svoj odstop. Predsednik vlade ima po posvetovanju z vlado med drugim tudi pravico, da od soknezov zahteva predčasen razpust generalnega sveta. V skladu z ustavo se razpišejo predčasne volitve, vlada pa v tem času nadaljuje s svojim delom, vse dokler se ne sestavi nova vlada (Ustava kneževine Andore, 5. pogl.).

3.4.3 Zakonodajna veja oblasti

Generalni svet predstavlja narodnostno raznoliko populacijo Andorcev v sedmih župnijah. Med njegovimi primarnimi nalogami je izvajanje zakonodajne oblasti, obravnavanje državnega proračuna ter spodbujanje in nadziranje političnega delovanja vlade (Ustava kneževine Andore, 4. pogl.).

Poslanci so izvoljeni na splošnih, svobodnih, enakih in neposrednih volitvah za dobo štirih let. Mandat jim preneha štiri leta po izvolitvi oziroma po razpustu parlamenta. Volilni sistem ureja poseben kvalificiran zakon (Ustava kneževine Andore, 4. pogl.).

Generalni svet sestavlja najmanj osemindvajset in največ dvainštirideset poslancev, od tega je polovica poslancev izvoljenih na lokalni ravni (po dva iz vsake župnije), polovica pa na državni ravni. Trenutno je v parlamentu osemindvajset poslancev (Ustava kneževine Andore, 4. pogl.).

Poslanci generalnega sveta imajo enako odgovornost, enake pravice in dolžnosti, njihova funkcija pa je nezdružljiva z drugimi funkcijami in dejavnostmi. Glasovanje poslancev je osebne narave, zanje poslanci niso kazensko odgovorni. Poslanci med mandatom ne smejo biti zaprti ali priprti, razen v primeru hudih kršitev. V tem primeru se o priporu in sojenju odloča na plenarni seji prizivnega sodišča, samo sojenje pa poteka na višjem sodišču (Ustava kneževine Andore, 4. pogl.).

Poslanci v generalnem svetu iz svoje sredine izvolijo predsednika (*Sindic General*) in podpredsednika parlamenta (*Subsindic General*), ki še z dvema tajnikoma, izvoljenima med člani parlamenta, skupaj sestavljajo urad predsednika parlamenta (Andorske institucije 2007).

Generalni svet si sam določa proceduralna pravila s poprejšnjo odobritvijo večine v zbornici. Prav tako si sam določa proračun in ureja status svojih članov (Ustava kneževine Andore, 4. pogl.).

Vladajoči organ generalnega sveta je t. i. *La Sindicatura*, urad predsednika parlamenta (55. člen). Generalni svet prvič zaseda na slovesni seji petnajst dni po objavi uradnih izidov volitev. Na tej seji so izvoljeni predsednik parlamenta, njegov podpredsednik in ostali člani urada predsednika parlamenta. Tako predsednik kot podpredsednik ne smeta opravljati mandata več kot dva zaporedna mandata (Ustava kneževine Andore, 4. pogl.).

Generalni svet se srečuje na rednih in izrednih sejah, sklicevanje le-teh je določeno v skladu s pravilnikom. Seje generalnega sveta so javne, razen če ni drugače določeno z absolutno večino vseh poslancev. Parlament deluje kot plenum ali v odborih določenih s pravilnikom. Generalni svet imenuje stalno komisijo (*Comissió Permanent*) za nadzorovanje moči zbornice v času, ko je le-ta razrešena, ali v času recesije. Stalna

komisija pod vodstvom predsednika generalnega sveta mora biti sestavljena tako, da predstavlja raznolikost zbornice. Poslanci lahko tvorijo med drugim tudi parlamentarne skupine. Pravila in dolžnosti poslancev, parlamentarnih skupin in drugih članov ureja pravilnik (Ustava kneževine Andore, 4. pogl.).

V okviru generalnega sveta deluje tudi osem parlamentarnih komisij, ki so zadolžene za notranjo politiko, zunanjo politiko, gospodarstvo, finance in proračun, politiko za ureditev prostora in urbanizem, zdravje in okolje, socialne zadeve, izobraževanje, raziskave, kulturo in šport, ter posebna komisija za pravosodje in komisija za zunanje zadeve (Andorske institucije 2007).

Generalni svet sklepa, če je prisotna najmanj polovica vseh poslancev. Zakoni in druge odločitve so sprejeti z navadno večino vseh navzočih svetnikov, kadar ni drugače določeno z ustavo. Za sprejetje posebnih kvalificiranih zakonov (*Llei Qualificada*) pa se zahteva glasove absolutne večine vseh poslancev, razen pri zakonih, ki obravnavajo volitve, referendumne in občinske zakone. Z absolutno večino se potrjuje tudi mednarodne pogodbe v naslednjih primerih:

- a) pogodbe, ki povezujejo državo in mednarodno organizacijo;
- b) pogodbe, ki se nanašajo na mednarodno varnost in obrambo;
- c) pogodbe, ki se nanašajo na ozemlje Andore;
- d) pogodbe, ki vplivajo na osnovne človekove pravice;
- e) pogodbe, ki vplivajo na oblikovanje novih stroškov javnih financ;
- f) pogodbe, ki ustvarjajo ali spreminjajo ureditev pravne narave ali zahtevajo pravna merila za izvršitev;
- g) pogodbe, ki se nanašajo na diplomatska predstavništva ali konzularne funkcije v zvezi s sodnim ali kazenskim sodelovanjem (Ustava kneževine Andore, 4. pogl.).

Vladno zakonodajno pobudo imata generalni svet in vlada, nevladno zakonodajno pobudo pa tudi združeno tri občine ali desetina vseh volilnih upravičencev. Vladne in nevladne zakonodajne pobude preučijo plenum zbornice in delovna telesa v skladu s pravilnikom. Poslanci in parlamentarne skupine pa imajo pravico do popravka zakonodajnih pobud, če se z njimi ne strinjajo. Ko je zakonodajna pobuda v generalnem

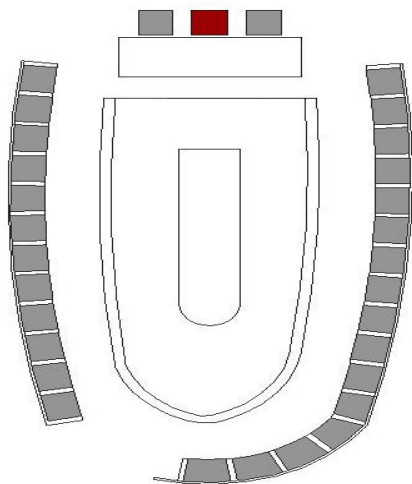

svetu izglasovana, jo predsednik parlamenta predloži soknezoma. Sokneza jo lahko dopolnita, odobrita ali zavrneta (Ustava kneževine Andore, 4. pogl.). Odredbe, ki jih izglasuje generalni svet, veljajo kot zakoni (Andorske institucije 2007).

Vlada ima izključno pravico odobritve državnega proračuna, vendar ga mora poprej obravnavati in potrditi tudi generalni svet. Odobritev državnega proračuna je apriorna zadeva generalnega sveta, obravnava in potrdi se ga po posebnem postopku (Ustava kneževine Andore, 4. pogl.).

Parlament lahko v skladu z zakoni za izvajanje zakonodajne oblasti pooblasti vlado. Vlada pa lahko v ekstremnih primerih predstavlja parlament, vendar ne za več kot osemindeset ur (Ustava kneževine Andore, 4. pogl.).

Slika 3.2: Shema andorskega Generalnega sveta

Vir: Consell General (2008).

Andorski parlament je polkrožne, nekoliko ovalne oblike. Na čelu sveta v sredini sedi predsednik parlamenta, na njegovi levi podpredsednik, na njegovi desni strani pa je rezervirano mesto za enega od obeh tajnikov. Poslanci so razporejeni na levi in desni strani glede na pripadnost v politični stranki (Ustava Kneževine Andore, 4. pogl.).

3.4.4 Sodna veja oblasti

Pravosodje je vodeno izključno s strani neodvisnih sodnikov, vezanih le na ustavo in zakone. Celotna sodna oblast je prenesena v institucionalno organizacijo sodstva.

Strukturo, sestavo in delovanje pravosodnih organov poleg Ustave ureja še Zakon o pravosodju (Ustava kneževine Andore, 7. pogl.).

Pravosodni organi v Andori nadzirajo zakonitost delovanja javne uprave, skrbijo, da javna oblast spoštuje zakonitosti, in vsem državljanom nudijo učinkovito zaščito pri uveljavljanju pravic in pri obrambi zakonitih interesov (Andorske institucije 2007).

Pravosodno moč izvajajo sodišča prve stopnje, prizivna in porotna sodišča ter vrhovno sodišče. Sodišče prve stopnje je pristojno za civilne, kazenske in upravne zadeve. Sestavljeno je iz najmanj osmih sodnikov in predsednika, ki so neodvisni, pristojni na celotnem ozemlju ter plačani iz državnega proračuna. Sodniki izrekajo prvostopenjske sodbe v vseh sporih, razen kadar gre za težka kazniva dejanja. Sodišče je kot kolektivno sodišče razdeljeno na tri zbornice – civilno, kazensko in upravno ter na posebno preiskovalno zbornico. V vsaki zbornici so trije sodniki. Prizivno in porotno sodišče je pristojno za prvostopenjsko sojenje težjih kaznivih dejanj, za izvajanje lastnih sodb in drugih odločitev, izvaja pa tudi pravosodne funkcije zaporniškega nadzora in izvajanja kazni. Sestavljeno je iz predsednika, podpredsednika in sodnika. Vrhovno sodišče predstavlja najvišjo pravosodno oblast v kneževini. Sestavljeno je iz predsednika in osmih sodnikov, ki jih imenuje vrhovni pravosodni svet. Vrhovno sodišče potrjuje izvajanje sodb tujih sodišč, ki bi lahko imele civilne posledice v Andori. Sestavljeno je iz civilne in kazenske zbornice, zbornice za upravne spore in zbornice za spore iz socialnega varstva (Andorske institucije 2007).

Vrhovni pravosodni svet je predstavniški, vodstveni in administrativni organ sodstva, ki nadzoruje neodvisnost pravosodne oblasti. Sestavlja ga pet imenovanih članov, izbranih med andorskimi državljanji, starimi nad petindvajset let, ki so pravni strokovnjaki. Po enega člana imenuje vsak soknez, po enega pa predsednik generalnega sveta, predsednik vlade ter sodniki. Funkcija članov sveta traja šest let, a največ dva mandata. Položaj članov v svetu ni združljiv z nobeno drugo javno ali pravosodno funkcijo in z izvajanjem pravniskega poklica. Predsednika sveta imenuje predsednik generalnega sveta, člani pa med sabo izberejo še podpredsednika in tajnika. Vrhovni pravosodni svet imenuje sodnike in sodne pisarje ter predsednike sodišča prve stopnje, prizivnega

sodišča ter vrhovnega sodišča. Člani sveta se na sklic predsednika zberejo trikrat na leto na redni seji (Andorske institucije 2007).

Državno pravobranilstvo je institucija, katere glavna naloga je nadziranje obrambe in izvajanja pravnega reda ter neodvisnosti sodišč. Med drugim tudi podpira sodišča pri izvajanju zakona za zaščito pravic državljanov in za obrambo javnega interesa. Državno pravobranilstvo vodi policijske dejavnosti, ki se nanašajo na pravosodne zadeve. Sodna policija tako na podlagi sodnega naloga izvaja preiskave pri razjasnitvah kaznivih dejanj in priskrbi potrebne dokaze. Člane državnega pravobranilstva imenuje vrhovni pravosodni svet na predlog vlade za dobo šestih let z možnostjo ponovitve (Andorske institucije 2007).

Ustavno sodišče je najvišji tolmač ustave, deluje v skladu z jurisdikcijo – sodno oblastjo, njegove odločitve pa zavezujejo tako javno upravo kot posameznike. Sodišče deluje v skladu s svojimi pravili in procedurami, odgovorno pa je izključno ustavi in Zakonu o ustavnem sodišču (Ustava kneževine Andore, 8. pogl.). Je neodvisna institucija, ločena od sodne oblasti.

Podobno je tudi v Republiki Sloveniji. Prvi člen Zakona o Ustavnem sodišču namreč pravi, da je »Ustavno sodišče v razmerju do drugih državnih organov samostojen in neodvisen državni organ« (Zakon o Ustavnem sodišču Republike Slovenije 2006).

Ustavno sodišče sestavljajo štirje ustavni sodniki, predlagani izmed pravnih strokovnjakov. Sokneza predlagata vsak po enega sodnika, druga dva pa generalni svet. Mandat traja osem let brez možnosti zaporedne ponovitve. Predsednik ustavnega sodišča se izvoli za dve leti po rotacijskem sistemu. Ustavno sodišče obravnava izredne postopke za ustavno zaščito, delovanje javnih oblasti, ki bi lahko kršile osnovne pravice in svoboščine, utemeljene v ustavi. Posvetovanja med sodniki in volitve so tajni, odločitve so sprejete z večino (Andorske institucije 2007).

Sodne obravnave so pravične, osnovane na pravnem sistemu, ustne in javno objavljene, možne so izjeme. Končne odločitve sodnikov, ki imajo pravosodni značaj, se delijo na uredbe, odloke in sodbe (Andorske institucije 2007).

3.4.5 Volilni sistem in politične stranke

Pravico voliti in biti izvoljeni imajo vsi polnoletni državljani in državljanke Andore. V skladu s pravili in izpolnjevanjem pogojev lahko kandidirajo za katerokoli javno funkcijo. Volitve v generalni svet so splošne, svobodne, enake in neposredne. Potekajo v času med tridesetimi in štiridesetimi dnevi po razpustu parlamenta. Polovica poslancev v generalnem svetu je izvoljena na lokalni ravni, in sicer enako število izvoljenih kandidatov v vsaki od sedmih župnij, druga polovica pa je izvoljena na državni ravni. Volilni sistem regulira Zakon o volitvah v generalni svet (Ustava kneževine Andore, 84 pogl.).

Zadnje volitve v andorski parlament so potekale 24. aprila 2005 s kar 82,8-odstotno udeležbo. Generalni svet trenutno sestavlja 28 poslancev iz naslednjih političnih strank: Liberalne stranke (*Partit Liberal*), Socialdemokratske stranke (*Partit Socialdemócrata*), Andorskega demokratskega centra (*Centre demócrata andorrí*), Stranke 21. stoletja (*Segle 21*) in Stranke demokratske prenovne (*Renovació Democrática*) (Andorske institucije 2007).

4 MONAKO

4.1 ZEMLJEPISNE ZNAČILNOSTI

Kneževina Monako (uradno *Principauté de Monaco*) je žepna država na Azurni obali ob Sredozemskem morju in meri le 2,4 kvadratnega kilometra. Ta mali polotok s strmimi pobočji meri v dolžino 3 kilometre, v širino pa od enega do 350 metrov. Celotno ozemlje je popolnoma urbanizirano (History & Heritage 2007).

Slika 4.1: Kneževina Monako

Vir: Map of Monaco (2008).

Podnebje je sredozemsko, kar pomeni vroča in suha poletja ter mile zime. To omogoča bujno rast sredozemskega rastlinja v številnih vrtovih in parkih. Naj kot zanimivost omenim botanični vrt s preko sedem tisoč vrstami kaktusov (Natek in Natek 1999, 112).

Državno ozemlje je gosto poseljeno in razdeljeno na štiri glavne odseke ali četrti. Te se delijo na Monako kot stari del mesta s knežjim gradom, grajenim v 13. in 16. stoletju, novoromansko stolnico ter oceanografskim muzejem iz leta 1910; novi del mesta La Condamine s pristaniščem, bankami in trgovinami; Monte Carlo, mondno kopališče z

igralnico in kongresnim središčem, ter na jugozahodu na Fontvieille, ki so ga v prejšnjem stoletju pridobili z izsuševanjem morja. Zanj so značilne stanovanjske in industrijske zgradbe, naravni park, športna središča in novo пристanišče za jahte (Veliki splošni leksikon 2006d, 2750).

Glavno mesto Monaka je Monaco-Ville, ki je zaradi lege in prijetnega podnebja eden najbolj prestižnih krajev v Evropi. Veličasten je tudi Monte Carlo s svetovno znanimi igralnicami, ponaša pa se tudi z gledališčem, ki slovi po opernih in baletnih predstavah (Enciklopedija svetovne geografije 1997, 61).

Monako šteje 32.000 prebivalcev, samih Monačanov pa je le 5100 zaradi težke pridobitve državljanstva. Tuji so večinoma Francozi (skoraj polovica) in Italijani, ogromno pa je tudi dnevnih migrantov, saj v Monaku močno primanjkuje delovne sile (Natek in Natek 1999, 112).

Uradni jezik je francoščina, v javnosti pa se vse bolj uveljavlja tradicionalno monaško narečje, mešanica francoščine in italijanščine. Prebivalci so večinoma katoličani, nekaj je protestantov, pravoslavcev in Judov (Natek in Natek 1999, 112).

4.2 ZGODOVINSKO OZADJE

Začetki Monaka segajo v prazgodovino. Že takrat so se za ozemlje bojevala različna ljudstva, željna področja blizu morja. Ostanki nekdanje naselbine so še danes vidni na rtu monaške prestolnice (Dežele in ljudje 1995, 40).

Okoli leta 600 pr. n. št. je feničansko ljudstvo na območju današnjega Monaka zgradilo naselbino Monoikos, kasneje pa je naselbina postala rimsko pristanišče Monoecus. Monako je bil leta 1191 dodeljen Genovi, od 1297 pa je bil fevdalna posest genovskega plemiča Francesca Grimaldija. Grimaldiji so se pozneje ločili od Genove in od leta 1454 z manjšimi prekinitvami vse do danes vladajo Monaku. Monako je postal kneževina 1659, ko je Onorato II. Grimaldi prevzel knežji naziv. Prekinitev vladanja Grimaldijevih je bila v obdobju francoske revolucije, ko je revolucionarni konvent vrgel

Grimaldije s prestola in Monako priključil k Franciji. Pariški sporazum iz leta 1814 je Monako vrnil knežji družini, dunajski kongres pa je leto pozneje kneževino postavil pod protektorat Kraljevine Sardinije. Z uporom leta 1848 sta se od Monaka ločili mesti Menton in Roquebrune, knez pa se jim je formalno odpovedal šele trinajst let pozneje, s čimer si je Monako zagotovil ponovno varnost Francije (Natek in Natek 1999, 112).

4.3 ZNAČILNOSTI GOSPODARSTVA

Dandanes je najpomembnejša gospodarska veja kneževine turizem, prav tako pomembne pa so tudi banke in zavarovalnice. Državni prihodki se večinoma stekajo iz davka na promet in davka na dodano vrednost, iz državnih monopolov, kot sta telefon in pošta, iz davka na tobačne izdelke in prodaje znamk. Dobiček od igralnic je le še štiriodstoten. Neposrednih davkov v Monaku ne pobirajo, samo za Francoze velja francoska davčna ureditev (Veliki splošni leksikon 2006d, 2751).

Industrijo predstavlja okoli 100 majhnih in srednje velikih podjetij, ki se ukvarjajo predvsem s kozmetiko, farmacijo, kemijo in elektroniko. Monako vsako leto obišče ogromno število turistov, največ iz Italije, Francije, ZDA in Velike Britanije. Največje število turistov predstavljajo enodnevni obiskovalci in gostje pristanišča za jahte Fontvieille. Večino turističnih zmogljivosti, vse tri igralnice, številni klubi, restavracije in športni objekti so v lasti korporacije, katere država ima skoraj dvotretjinski delež (Natek in Natek 1999, 112).

Promet je za tako majhno državo zelo razvejan. Monako ima namreč 50 kilometrov cest, 1,6 kilometra dolgo železniško progo, dve pristanišči in heliport (ibid.).

4.4 DRŽAVNA UREDITEV

4.4.1 Ustava

Kneževina Monako politično in institucionalno temelji na novi ustavi, sprejeti 17. decembra 1962. Ustava določa delovanje in moč vlade ter strukturo drugih vej oblasti,

zagotavlja pa tudi pravice in svoboščine monaških državljanov in tujcev (Institutions 2007).

I. POGLAVJE: KNEŽEVINA – JAVNA OBLAST

Kneževina Monako je suverena in neodvisna država (1. člen), ki kot pravna država spoštuje svoboščine in temeljne pravice (2. člen). Je dedna in ustavna monarhija (2. člen), izvršna oblast ima v rokah knez (3. člen), zakonodajno oblast si delita knez in narodni svet (4. člen), sodno oblast pa izvršujejo sodišča (5. člen). Uradni jezik je francoščina (8. člen), državna religija je rimskokatoliška (9. člen) (Ustava kneževine Monako, 1. pogl.).

II. POGLAVJE: KNEZ, PREHOD DEDNIH PRAVIC

Monaški knez (*le Prince*), zakonski prvorojenec praviloma moškega spola, začne vršiti oblast z dopolnjenimi osemnajstimi leti, pred tem se oblast vrši po statutu³ vladajoče družine (11. člen). Knez deluje v skladu z ustavo in zakoni (13. člen) in predstavlja kneževino v odnosih s tujimi oblastmi (14. člen). Po posvetovanju s kronskim svetom podpisuje in ratificira mednarodne pogodbe in sporazume (14. člen), opravlja pomilostitve, amnestije, podeljuje in odvzema državljanstvo (15. člen), podeljuje rede, naslove in druga odlikovanja (16. člen) (Ustava kneževine Monako, 2. pogl.).

III. POGLAVJE: SVOBOŠČINE IN OSNOVNE PRAVICE

Monaški državljanji so pred zakonom vsi enaki (17. člen). Posamezniku sta zagotovljeni osebna svoboda in varnost (19. člen), prepovedano je kruto, nečloveško ali ponižujoče ravnanje, smrtna kazen je odpravljena (20. člen). Spoštujejo se nedotakljivost stanovanja (21. člen), osebna in družinska zasebnost (22. člen), izpovedovanje in javno izvajanje vere (23. člen), nedotakljivost lastnine (24. člen) in svoboda dela (25. člen). Monačani imajo pravico do državne pomoči (26. člen) ter brezplačne osnovne in srednje izobrazbe (27. člen). Priznana je pravica do sindikatov in stavke (28. člen). Državljanji imajo pravico do zborovanja (29. člen), svobodnega združevanja (30. člen) in peticije

---

³ Statut vladajoče družine so t. i. *House laws* – pravila, značilna zgolj za kraljeve družine, obravnavajo pa nasledstvo prestola, člane kraljeve družine in podeljevanje plemiških naslovov. Statute so uporabljale kraljeve družine v 19. stoletju, danes so značilni le še za Monako in Liechtenstein (House Laws 2008).

(31. člen). Tujci uživajo vse javne in zasebne pravice kot drugi državljani Monaka (32. člen) (Ustava kneževine Monako, 3. pogl.).

IV. POGLAVJE: SPLOŠNA LAST, JAVNE FINANCE

Splošna lastnina je neodtujljiva in nezastarljiva (33. člen), imetje krone je namenjeno izvrševanju najvišje oblasti (34. člen), zasebna lastnina države ni odtujljiva (35. člen). Imetje brez lastnika je državna last (36. člen). Državni proračun vsebuje vse javne dohodke in izdatke (37. člen), izraža ekonomsko in finančno politiko (38. člen) in je predmet osnutka zakona (39. člen). Izdatki vladajočih so določeni z zakonom o proračunu (40. člen), presežek prihodkov se prenese v rezervni sklad (41. člen). Nadzor nad finančnim poslovanjem zagotavlja višja računsko komisija (*Commission Supérieure des Comptes*) (42. člen) (Ustava kneževine Monako, 4. pogl.).

V. POGLAVJE: VLADA

Vlado vodi predsednik vlade – državni minister (*le Ministre d'Etat*) s pomočjo vladnega sveta (*le Conseil de Gouvernement*) (43. člen). Državni minister predstavlja kneza, izvaja direktive izvršilnih služb, razpolaga z varnostnimi silami in predseduje vladnemu svetu (44. člen). Vladni svet razpravlja o uredbah suverena; uredbe, ki jih knez podpiše, imajo izvršilno moč (45. člen). Uredbe suverena so izvzete iz razprave v vladnem svetu in predložene državnemu ministru, če (Ustava kneževine Monako, 5. pogl.):

- se nanašajo na družinske člane vladajoče družine;
- zadevajo direktorat pravosodnih služb;
- se nanašajo na imenovanje članov vladajoče družine, diplomatov in konzularnega osebja, državnega ministra, vladnih svetnikov;
- urejajo poverilna pisma konzulov;
- se nanašajo na razpustitev narodnega sveta;
- podeljujejo častna odlikovanja (46. člen).

O odlokih ministrov razpravlja vladni svet, podpiše jih državni minister. Nadalje gredo v podpis knezu, ki pa lahko izrazi svoje nasprotovanje (47. člen). Prednost pred odloki ministra imajo uredbe suverena (48. člen). Razprave vladnega sveta so predmet

zapisnikov, shranjenih v posebnem registru, ki se jih predloži knezu, ki lahko izrazi svoje nasprotovanje (49. člen). Državni minister in svetovalci vlade so odgovorni knezu (50. člen). Dolžnosti, pravice in osnovna varstva uradnikov določa zakon (51. člen) (Ustava kneževine Monako, 5. pogl.).

VI. POGLAVJE: DRŽAVNI SVET

Državni svet (*le Conseil d'Etat*) je zadolžen za podajanje mnenj glede zakonov in sklepov, ki mu jih v presojo pošlje knez. Z njim se lahko posvetuje tudi glede vseh drugih načrtov. Organizacija in delovanje državnega sveta ureja uredba suverena (52. člen) (Ustava kneževine Monako, 6. pogl.).

VII. POGLAVJE: NARODNI SVET

Narodni svet (*le Conseil National*) je sestavljen iz štiriindvajsetih članov, izvoljenih na neposrednih splošnih volitvah za dobo petih let. Volilci so monaški državljani, stari najmanj osemnajst let (53. člen). Na volitvah lahko kandidirajo osebe z monaškim državljanstvom po dopolnjenem 25. letu starosti (54. člen). Nadzor nad volitvami opravlja sodišče prve stopnje (55. člen). Člani narodnega sveta niso ne civilno ne kazensko odgovorni (56. člen). Narodni svet se prvič sestane enajsti dan po volitvah, da izvoli svoje predsedstvo (57. člen). Polnopravno se sestaja letno na dveh navadnih sejah, ki ne smeta trajati več kot tri mesece (58. člen). Izredne seje se vršijo bodisi na sklic kneza ali predsednika (59. člen). Predsedstvo narodnega sveta je sestavljeno iz predsednika (*président*) in podpredsednika (*vice-président*), ki jih vsako leto izvoli skupščina izmed svojih članov (60. člen). Organizacija in delovanje sta določena z notranjim pravilnikom sveta (61. člen). Narodni svet si sam določa svoj dnevni red (62. člen), seje so javne (63. člen). Knez si izmenja obvestila z narodnim svetom preko državnega ministra (64. člen). Tako državni minister kot svetovalci vlade imajo pravico zasedati ter spregovoriti na vseh sejah (65. člen). Zakonsko pobudo ima knez, vendar mora biti vključeno soglasje kneza in narodnega sveta; o zakonih razpravlja in glasuje narodni svet, potrdi pa jih knez (66. člen) (Ustava kneževine Monako, 7. pogl.).

Osnutke zakonov podpiše knez, predstavi pa mu jih svet vlade po podpisu državnega ministra. Narodni svet ima prav tako možnost predlagati zakon. Predlog posreduje

državnemu ministru, le-ta pa v roku šestih mesecev sporoči svojo odločitev (Ustava kneževine Monako, 7. pogl.):

- a) predlog zakona se preoblikuje v osnutek zakona;
- b) zakonodajni postopek se prekine.

V primeru, da vlada po izteku roka ne predlaga sprememb, osnutek postane zakon. Narodni svet ima prav tako pravico do spremembe osnutka zakona. Tako lahko predlaga dodatke, zamenjave ali črtanje določenih delov iz osnutka zakona (67. člen). Proračun izglasuje narodni svet (70. člen), osnutek proračuna se predloži narodnemu svetu pred 30. septembrom, o njem se glasuje na oktobrski seji narodnega sveta (71. člen), poglavje za poglavjem (72. člen). Knez lahko po posvetu s kronskim svetom razpusti narodni svet (74. člen) (Ustava kneževine Monako, 7. pogl.).

VIII. POGLAVJE: KRONSKI SVET

Kronski svet (*le Conseil de la Couronne*) šteje sedem članov monaške narodnosti, ki jih za dobo treh let imenuje knez. Knez prosto izbere predsednika in tri druge člane (75. člen). Kronski svet se sestaja najmanj dvakrat letno na sklic kneza (76. člen). Knez se lahko posvetuje s kronskim svetom o vprašanih glede višjih interesov države, obvezno pa je posvetovanje glede mednarodnih pogodb, razpustitve narodnega sveta, državljanstvu, pomilostitve, amnestije (77. člen) (Ustava kneževine Monako, 8. pogl.).

IX. POGLAVJE: OBČINA

Ozemlje kneževine tvori eno samo občino (78. člen). Občino vodi mestna uprava pod vodstvom župana in namestnikov (79. člen). Občinski svet (*le Conseil Communal*) šteje petnajst članov, ki so za dobo štirih let izvoljeni z neposredno splošno volilno pravico po listah (80. člen). Občinski svet se sestaja vsake tri mesece na redni seji, ki ne sme trajati več kot 15 dni (81. člen). Izredne seje se lahko skličejo na zahtevo ali s potrditvijo državnega ministra (82. člen). Občinski svet se razpusti z utemeljenim odlokom ministra po pridobitvi mnenja državnega sveta (83. člen). V primeru razpustitve ali odstopa vseh članov občinskega sveta posebna delegacija izvaja naloge do izvolitve novega sveta (84. člen). Občinskemu svetu predseduje župan (85. člen), seje so javne (86. člen). Proračun občine se napaja z donosom iz občinske lastnine, z

navadnimi prihodki občine in s proračunsko odmerjenega zneska (87. člen) (Ustava kneževine Monako, 9. pogl.).

X. POGLAVJE: PRAVOSODJE

Pravosodna oblast pripada knezu, ki pa jo skladno z ustavo izvajajo sodišča. Sodišča tako izrekajo sodbe v imenu kneza. Sodniki so neodvisni, organizacija, pristojnosti in delovanje sodišč pa je določeno z zakonom (88. člen). Vrhovno sodišče (*le Tribunal Suprême*) je sestavljeno iz petih članov in dveh nadomestnih članov. Knez imenuje člane vrhovnega sodišča in predsednika vrhovnega sodišča (89. člen) (Ustava kneževine Monako, 10. pogl.).

Vrhovno sodišče brezprizivno odloča: 1) v ustavnih zadevah, 2) v upravnih zadevah ter 3) v sporih glede pristojnosti sodne oblasti (90. člen) (Ustava kneževine Monako, 10. pogl.).

Vrhovno sodišče odloča bodisi v polni sestavi petih članov bodisi v upravni sestavi treh članov. V polni sestavi odloča: 1) glede ustavnih zadev; 2) kot sodnik v sporih glede pristojnosti in 3) v upravnih zadevah glede vračanja zadev na nižja sodišča. V upravni sestavi zaseda in odloča glede vseh drugih zadev (91. člen). Uredba suverena določi organizacijo in poslovanje vrhovnega sodišča (92. člen) (Ustava kneževine Monako, 10. pogl.).

XI. POGLAVJE: SPREMEMBA USTAVE

Uporaba ustave ne more biti nikakor odložena (93. člen). Popolna ali delna sprememba ustave se lahko izvrši le s soglasjem kneza in narodnega sveta (94. člen). V primeru pobude narodnega sveta se odločitev sprejme z dvotretjinsko večino običajnega številčnega stanja članov skupščine (95. člen) (Ustava kneževine Monako, 11. pogl.).

XII. POGLAVJE: KONČNE DOLOČBE

Pričujoča ustava stopi takoj v veljavo, predhodne ustaven določbe se razveljavijo (96. člen). Zakoni in predpisi trenutno v veljavi, se uporabljajo, če niso v nasprotju s to ustavo (97. člen) (Ustava kneževine Monako, 12. pogl.).

4.4.2 Izvršna veja oblasti

4.4.2.1 Knez

Ustava določa, da je izvršna oblast v rokah najvišje državne oblasti, monaškega kneza⁴, pod njegovo avtoriteto pa je vlada, ki jo vodi predsednik vlade s pomočjo ministrov in generalnega sekretarja (Executive power 2007).

Monaškega kneza po njegovi smrti ali abdikaciji nasledi zakonski prvorojenec, prednost imajo moški potomci. V primeru, da vladajoči knez nima neposrednega in legitimnega potomstva, gre nasledstvo v korist bratov in sester vladajočega kneza in njihovih neposrednih in zakonskih potomcev v skladu s prvorojenstvom. Če ni mogoče najti naslednika prestola, kronski svet po soglasnem mnenju regentskega⁵ sveta nasledstvo izvrši v korist stranskega sorodstva. Knežja pooblastila začasno izvaja regentski svet. Knez vrši oblast z dopolnjenimi osemnajstimi leti, pred tem se oblast vrši po statutu vladajoče družine (Ustava kneževine Monako, 2. pogl.).

Knez izvaja suvereno avtoriteto v skladu z ustavo in zakoni. Kneževino predstavlja v mednarodnih odnosih, podarja oprostitev in monaška državljanstva, podeljuje rede, naslove in druga rangirana priznanja. Podpisuje in ratificira mednarodne pogodbe in sporazume, razen v primeru, če mednarodne pogodbe in sporazumi (Ustava kneževine Monako, 2. pogl.):

1. vplivajo na ustavno organizacijo;

---

⁴ Trenutni monaški poglavar z nazivom njegova presvetla visokost knez Albert II., monaški knez in markiz Beauva, se je rodil 14. marca 1958 knezu Rainierju III. in kneginji Grace Patriciji Kelly. Šolal se je na Amherst kolidžu v ZDA, kjer je leta 1981 diplomiral iz političnih ved. Delovne izkušnje na področju financ, marketinga in mednarodnega prava si je nabiral v priznanih svetovnih agencijah. Uril se je tudi v helikopterski enoti francoske mornarice, kjer si je pridobil naziv drugega podporočnika. Danes se knez ponaša z naslovom »*Capitaine de corvette de réserve*«. Je navdušen športnik. Preizkušal se je v atletiki, rokometu, judu, plavanju, tenisu, veslanju, jadrnanju, smučanju, skvašu in sabljanje. Zdaj pa se navdušuje nad nogometom. Tekoče govori angleško, francosko, nemško in italijansko (His Serene Highness Prince Albert II. 2008).

Dolžnosti kneza je prevzel 31. marca 2005, ko se je kronski svet po posvetu predsednika vlade odločil, da knez Rainier III. zaradi bolezni ne more več opravljati svojih dolžnosti. Uradno je knez Albert II. prevzel naziv monaškega kneza 6. aprila 2005, na dan smrti svojega očeta (His Serene Highness Prince Albert II. 2008).

⁵ Regentski svet je začasni organ v monarhijah s funkcijami in nalogami vladarja, ki se ga ustanovi zgolj v času, ko vladar ni sposoben opravljati svoje funkcije bodisi zaradi bolezni bodisi zaradi mladoletnosti. Člani regentskega sveta so določeni v statutu vladajoče družine (Slovar slovenskega knjižnega jezika 1995, 1154).

2. spreminjajo obstoječe zakonske določbe;
3. pomenijo pristop kneževine k določeni mednarodni organizaciji, katere delovanje vključuje udeležbo članov narodnega sveta;
4. preveč bremenijo proračun.

Vsaka revizija, celotna ali delna, mora biti priznana tako s strani kneza kot s strani narodnega sveta, ki o določeni zadevi glasuje. Knez vsako zadevo pred podpisom preuči in o njej poda mnenje ali izrazi nasprotovanje. Knez ima pravico izraziti mnenje in s tem nasprotovanje tudi glede vseh odlokov, glede katerih razpravlja vladni svet in jih podpiše državni minister. Določena uredba, sprejeta s strani ministra, lahko tudi ni sprejeta, saj imajo uredbe suverena v vsakem primeru prednost pred odloki ministra. Knez predstavi tudi ukaze, potrebne za izvrševanje zakonov in za uporabo pogodb ali mednarodnih sporazumov. Uredbe in odloki, ki jih podpiše knez, imajo izvršilno moč (Ustava kneževine Monako, 5. pogl.).

Seveda pa knez ne deluje in odloča popolnoma sam. V nekaterih pogledih knezu asistira kronski svet, ki je na razpolago knezu pri odgovarjanju na katerokoli vprašanje v zvezi z državnimi interesi (Sovereign Power 2007).

Kronski svet vodi posvetovanja s knezom v skladu z ustavo v zadevah, ki so ustavne narave, kot na primer podpisovanje in ratifikacija pogodb, razrešitev narodnega sveta, sodne oprostitev ter podarjanje monaškega državljanstva. Knez se lahko posvetuje s kronskim svetom o katerikoli zadevi, o kateri misli, da se je treba posvetovati (The Crown Council 2007).

Knez letno skliče dve redni seji narodnega sveta ter dve seji kronskega sveta na njegov sklic pa se izvajajo tudi vse izredne seje (Ustava kneževine Monako, 8. pogl.).

V knezovi domeni je tudi imenovanje članov na različne položaje. Imenuje sedem članov kronskega sveta, predsednika in preostale tri člane, le da je poprej potrebna odobritev narodnega sveta (The Crown Council 2007).

Imenuje tudi člane vrhovnega sodišča, pri čemer mu člane predlagajo narodni, državni in kronski svet ter prizivno sodišče in sodišče prve stopnje. Knez sam odloča o predsedniku vrhovnega sodišča (Ustava kneževine Monako, 10. pogl.).

Pravosodna oblast pripada knezu, ki pa jo skladno z ustavo izvajajo sodišča. Sodišča tako izrekajo sodbe v imenu kneza (Ustava kneževine Monako, 10. pogl.).

Poleg pravic in dolžnosti, ki jih ima monaški knez v skladu z ustavo, je njegovo veličanstvo odgovorno tudi za dejavnosti na številnih področjih:

- predseduje organizacijskemu komiteju, ki pripravlja mednarodni televizijski festival v Monte Carlu;
- organizira festival »Imagina« – festival računalniško ustvarjenih podob;
- na okoljskem področju spremlja knežje okoljske skupine v boju proti različnim vrstam onesnaženosti;
- na športnem področju predseduje različnim zvezam in organizacijam kot na primer: Monaški plavalni zvezi, Monaškemu jahtnemu klubu, Monaški atletske zvezi, Monaškemu olimpijskemu komiteju, Monaški zvezi modernega peterboja. Je tudi častni predsednik Mednarodne atletske zveze, Organizacijskega komiteja pri pripravi iger malih evropskih držav in Mednarodne zveze za odbojko na mivki;
- dejaven je tudi v Mednarodnem olimpijskem komiteju, kjer ima vrsto različnih funkcij,
- na kulturnem področju je med drugim podpredsednik Sklada princese Grace v Monaku ter v Združenih državah Amerike, častni predsednik Združenja prijateljev opere v Monte Carlu in častni predsednik Narodnega monaškega komiteja za UNESCO;
- na ekonomskem področju ima poleg vladnih zadev zanimanje tudi na lokalnem področju. Tako je bil imenovan za častnega člana Mladinske gospodarske zbornice;
- na humanitarnem področju je predsednik monaškega Rdečega križa;
- na mednarodnem področju ima različne odgovornosti. Predseduje monaški delegaciji, ki prisostvuje v Generalni skupščini Združenih narodov. Od leta 1993

govori v imenu kneževine Monako na vsakem odprtju skupščine. Predsedoval je monaški delegaciji, ki se je udeležila srečanja Frankofonskih držav. Predsedoval je Mednarodni komisiji za raziskovanje Sredozemskega morja ter delegaciji pri sprejetju kneževine Monako v Svet Evrope leta 1994;

- nenazadnje pa med redne dejavnosti monaškega kneza spadajo tudi uradni obiski držav tako rekoč po vsem svetu (His Serene Highness Prince Albert II. 2008).

4.4.2.2 Vlada

Vlado vodi državni minister – predsednik vlade s pomočjo vladnega sveta – ministrov. Državni minister predstavlja kneza. Je vodilna avtoriteta takoj za suverenom, ki ga tudi nominira. Državni minister je predsednik vladnega sveta, odgovoren za administrativne zadeve, ki zadevajo državo in za državne izvršne zadeve. Upravlja vse izvršne službe, nadzoruje politiko in predseduje vladnemu svetu (Executive Power 2007).

Pri opravljanju dolžnosti mu je v pomoč pet vladnih svetnikov, ki imajo vsak svoj vladni resor (*department* – so ministri). Državni minister in vladni svetniki so knezu neposredno odgovorni za administracijo kneževine (Sovereign Power 2007).

Dolžnosti vlade:

1. priprava zakonodajnih pobud; čeprav je zakonodajna oblast podeljena knezu, je dolžnost vladnega sveta ter državnega ministra, da knezu predstavijo zakonodajne pobude;
2. nadzorna moč; vlada je pooblaščen za uzakonjanje odobrenih aktov in zakonov ter za administrativne javne zadeve. Dve vrsti nadzornih aktov:
  - suvereni ukazi so razglašeni potem, ko prejmejo suveren/vrhovni podpis in ko so objavljeni v uradnem listu kneževine Monako (*Journal de Monaco – Bulletin Officiel de la Principauté*);
  - ministrski dekreti (odločbe), ki ratificirajo vrhovne zakone in rede, so objavljeni/razglašeni s strani ministra in postanejo izvršilni, če knez v roku desetih dni ne izrazi svojega nasprotovanja;

3. splošne administrativne dolžnosti; po ustavi imajo državni minister in njegovi svetniki v rokah administrativno moč, s katero vladajo državi. Državni minister nadzoruje izvršno oblast in poveljuje policijskim silam, nadzoruje mednarodne odnose in vzdržuje zakon in red (Executive Power 2007).

Ministrstva, ki pripadajo določeni administrativni dolžnosti, so neposredno odgovorna državnemu ministru ali enemu od petih vladnih svetnikov. V trenutni vladi so naslednji sektorji: državni minister; Generalni sekretariat državnega ministra; Ministrstvo za zunanje zadeve; Ministrstvo za finance in ekonomijo; Notranje ministrstvo; Ministrstvo za zdravje in socialne zadeve ter Ministrstvo za infrastrukturo in krajinsko planiranje (Government 2007).

4.4.3 Zakonodajna veja oblasti

Zakonodajna veja oblasti je razdeljena med kneza in narodni svet (Sovereign Power 2007). Narodni svet je prvič omenjen v ustavi, ki jo je leta 1911 razglasil takratni knez Albert I. Monaška skupščina ima dolgo zgodovino, saj se je njeno zborovanje pričelo že v daljnem trinajstem stoletju, ko so bili Monačani že seznanjeni s predstavništvu skupščin (National Council 2008).

Narodni svet je sestavljen iz štiriindvajsetih članov, izvoljenih na neposrednih splošnih volitvah za dobo petih let. Volivci so monaški državljani, stari najmanj osemnajst let, na volitvah pa lahko kandidirajo osebe z monaškim državljanstvom, vendar šele po dopolnjenem 25. letu starosti. Pogoj za kandidaturo je tudi najmanj pet let bivanja v Monaku (National Council 2008).

Narodni svet se polnopravno sestaja letno na dveh navadnih sejah, le-ti ne smeta trajati več kot tri mesece. Prva seja se začne na prvi delovni dan meseca aprila, druga pa na prvi delovni dan meseca oktobra. Na zahtevo vlade mora biti vsaj ena seja od dveh posvečena razpravi o osnutkih zakonov, ki jih je vložil knez. Izredne seje se vršijo bodisi na sklic kneza ali predsednika. Svet se prvič sestane enajsti dan po volitvah, da izvoli svoje predsedstvo. Predsedstvo je sestavljeno iz predsednika in podpredsednika,

ki jih vsako leto izvoli skupščina izmed svojih članov (Ustava kneževine Monako, 7. pogl.).

Knez si obvestila z narodnim svetom izmenjuje preko sporočil državnemu ministru. Tako minister kot svetovalci vlade imajo pravico zasedati ter spregovoriti na vseh sejah (Ustava kneževine Monako, 7. pogl.).

Po zakonu ima zakonsko pobudo knez, vendar mora biti vključeno soglasje kneza in narodnega sveta. O zakonih razpravlja in glasuje narodni svet, potrdi pa jih knez. Z razglasitvijo postanejo zakoni obvezni (Ustava kneževine Monako, 7. pogl.).

Narodni svet ima prav tako možnost predlagati zakon. Predlog posreduje državnemu ministru, le-ta pa v roku šestih mesecev od dneva prejema osnutka zakona sporoči svojo odločitev:

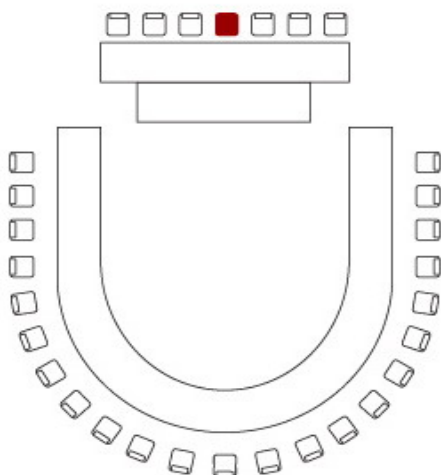
- a) predlog zakona z morebitnimi spremembami se preoblikuje v osnutek zakona, čemur sledi postopek uzakonjenja. Osnutek je v zakonodajni postopek vložen po preteku enega leta od dneva, ko premier poda svojo odločitev. V tem primeru je osnutek vložen z rokom enega leta od dneva izteka roka šestih mesecev;
- b) da se prekine zakonodajni postopek. Ta odločitev je jasno formulirana v izjavi, ki je vključena na dnevni red javnega zasedanja navadne seje. O tej izjavi se lahko razpravlja (Ustava kneževine Monako, 7. pogl.).

V primeru, da po preteku roka šestih mesecev vlada ne predlaga sprememb o predlogu zakona, ta postane osnutek zakona (Ustava kneževine Monako, 7. pogl.).

Narodni svet ima pravico, da spremeni osnutek zakona. Skladno s tem lahko predlaga dodatke, zamenjave ali črtanja določenih delov iz osnutka zakona. Priznane so le spremembe, ki se neposredno nanašajo na določbe osnutka zakona. O morebitno spremenjenem osnutku zakona se glasuje, razen v primeru, da vlada umakne osnutek zakona pred končnim glasovanjem (Ustava kneževine Monako, 7. pogl.).

Knez predlaga in narodni svet izglasuje proračun. Osnutek proračuna se predloži narodnemu svetu pred 30. septembrom, o njem se poglavje za poglavjem glasuje na oktobrski seji (Ustava kneževine Monako, 7. pogl.).

Slika 4.2: Shema monaškega narodnega sveta

Vir: Le Conseil National (2008).

Monaški narodni svet je polkrožne oblike. Na čelu parlamenta sedi predsednik vlade na njegovi desni in levi strani pa ministri ter generalni sekretar. Poslanci so razporejeni polkrožno glede na pripadnost politični skupini (Disposition dans l'Hémicycle 2008).

4.4.4 Sodna veja oblasti

Monaško sodstvo se zgleduje po francoskem sodnem sistemu, ki je bilo Monaku vsiljeno na prelomu 18. stoletja v času prvega imperija. Zaradi specifičnosti monaške države je bila trgovinska, kazenska in civilna zakonodaja v nekaterih pogledih popolnoma neuporabna, zato so kaj kmalu razglasili svojo zakonodajo. Le-ta se je skozi čas malo spreminjala. V petdesetih letih 20. stoletja pa je vladajoči knez ustanovil komisijo, ki je dopolnila oziroma posodobila zakonike tudi zaradi vsesplošne modernizacije (Historical Account 2007).

Sodstvo v Monaku je neodvisna veja oblasti. Pripada knezu, ki pa jo skladno z ustavo izvajajo sodišča in neodvisni sodniki. Sodišča izrekajo sodbe v imenu kneza.

Organizacija, pristojnosti, delovanje sodišč ter sodniški pravilnik so določeni z zakonom (Ustava kneževine Monako, 10. pogl.).

Naloge kraljevega sodnega sistema so uveljavljanje zakonov in ohranjanje ter zagovarjanje višjih interesov družbe. Pri tem jim pomagajo sodniki na sodiščih ter državno tožilstvo. Sodstvo temelji na načelu kolegialnosti, pravici do priziva ter možnosti ponovne presoje (The Judiciary 2007).

Monaško sodstvo sestavljajo neodvisne institucije, in sicer sodišče prve stopnje, prizivno sodišče in vrhovno sodišče kot najvišje sodišče (The Judiciary 2007).

Sodišče prve stopnje deluje v sestavi treh sodnikov, navadno predsednika, podpredsednika in sodnika asistenta. Primeri, obravnavani na sodišču prve stopnje, so civilne, trgovinske kot tudi splošne in administrativne narave (The Court of First Instance 2008).

Prizivno sodišče je sestavljeno iz predsednika, podpredsednika in vsaj dveh sodnikov svetovalcev. Sodbo lahko izreče, če so prisotni vsaj trije člani. Ukvarja se s prizivi primerov, ki so bili obravnavani na sodišču prve stopnje, torej civilni, kazenski, trgovinski in administrativni primeri (The Court of Appeal 2008).

Javno tožilstvo je unikatno telo sodstva, katerega naloga je nadzorovati javni red, preiskovati in kazensko preganjati zločince ter zagotavljati izvrševanje zakonov in sodnih pravil v imenu kneza (The Public Prosecutor's Office 2008).

4.4.5 Volilni sistem in politične stranke

Volitve v monaški narodni svet so neposredne in splošne po proporcionalnem sistemu v skladu z zakonsko določenimi pravili. Volijo lahko vsi državljani in državljanke Monaka po dopolnjenem 18. letu starosti. Kandidati za poslance so lahko monaški državljani po dopolnjenem 25. letu starosti pod pogojem, da imajo državljanstvo

najmanj pet let. Nadzor nad volitvami izvajajo sodišča (Ustava kneževine Monako, 7. pogl.).

Z neposredno splošno volilno pravico so izvoljeni tudi svetniki v občinski svet. Pravico voliti imajo državljani in državljanke Monaka po izpolnjenem 18. letu starosti, pravico biti izvoljeni pa vsi državljani po izpolnjenem 21. letu starosti pod pogojem, da imajo državljanstvo najmanj pet let (Ustava kneževine Monako, 9. pogl.).

Zadnje volitve v narodni svet so potekale 3. februarja 2008. V parlament so se uvrstile naslednje stranke: Zveza za kneževino (*Union pour la Principauté*), Nacionalna zveza za prihodnost Monaka (*Union Nationale pour l'Avenir de Monaco*) in Zbor za vprašanja Monaka (*Rassemblement et Enjeux pour Monaco*) (National Council 2008).

5 PRIMERJAVA ANDORE IN MONAKA

Da lahko odgovorim oz. komentiram svoje raziskovalno vprašanje, moram primerjati obe državi. Osredotočila se nisem zgolj na raziskovanje podobnosti in razlik med obema knezoma in parlamentoma, ki predstavljata izvršno in zakonodajno oblast, ampak sem proučila tudi, kako je s spoštovanjem pravic različnih družb, možne primerjave Andore in Monaka z drugimi državami.

5.1 DEMOKRATIČNE PRAVICE

Osnova vsake demokratične države je spoštovanje pravic slehernega posameznika. Pravice so vsem državljanom določene države zapisane v ustavi. Tudi Andora in Monako sta demokratični državi, ki naj bi spoštovali pravice svojih prebivalcev. Pa je res tako?

Ustava in zakoni dajejo andorskim državljanom pravico izvolitve parlamenta na svobodnih in pravičnih volitvah. Pravico voliti in biti izvoljeni imajo vsi polnoletni državljani (Ustava kneževine Andore, 24. čl). Na zadnjih volitvah, ki so potekale leta 2005, se je ljudstvo odločilo, da bo Liberalna stranka ostala na oblasti (Andorra Country Report on Human Rights Practices 2007), čeprav so imeli volivci vso pravico in moč, da zamenjajo oblast. Volivci namreč neposredno izvolijo parlament, zmagovalna stranka pa sestavi vlado.

Monaškim državljanom ta pravica ni v celoti omogočena, saj ni zgolj od volivcev odvisno, kdo bo na oblasti. Volivci resda izvolijo člane parlamenta, vendar poslanci sami ne določijo vlade. Ta pravica je rezervirana za kneza, ki sam imenuje predstavnike vlade. Pravico do zamenjave oblasti ima izključno knez, ki tako imenuje predsednika vlade izmed tistih, ki mu jih predlaga francoska vlada, kakor tudi ministre, ki skupaj s premierjem vodijo vlado (Monaco Country Report on Human Rights Practices 2007).

Čeprav 23. člen monaške ustave zagotavlja svobodo izražanja mnenj glede kakršnih koli zadev, pa Kazenski zakonik prepoveduje javno obrekovanje in blatenje knežje družine, kar mediji striktno spoštujejo. Drugače je s posamezniki. V letu 2007 se je zgodil

primer, ko je monaški državljani smešil kneza Alberta II. in druge vladne uradnike na svoji spletni strani. Oblasti so ga obsodile obrekovanja nadškofa in finančnega ministra ter kaznovale v višini 2000 evrov (Monaco Country Report on Human Rights Practices 2007).

Sodeč po napisanem si upam trditi, da je Andora bolj demokratična država od Monaka. Državljanje Andore sami izvolijo predstavnike parlamenta in s tem vlado, izvršna, zakonodajna in sodna veja oblasti so popolnoma ločene, zakonsko pobudo pa si delita parlament in oba vladarja. Monaški knez pa je pristojen za izvršno, zakonodajno in sodno oblast. Čeprav je v ustavi zapisano, da si zakonodajno oblast delita knez in parlament in da sodno oblast izvajajo sodišča v imenu kneza, je knez najpomembnejša državna institucija. Kljub dejstvu, da je kneževina Monako demokratična ustavna monarhija z izvoljenim parlamentom, jo lahko označim za bolj avtoritarno državo, saj ima knez vodilno vlogo pri vodenju države.

5.2 PRAVICE ŽENSK

Ženske so v industrijskih družbah postale pravno in politično skoraj povsem enakopravne moškim. V resnici pa so ženske žal še vedno v podrejenem položaju, kar se opazi predvsem v gospodarstvu. Plače žensk so nižje, neenakopravno pa so ženske zastopane tudi na vodilnih mestih v politiki in gospodarstvu.

Ženske se v obeh državah presenetljivo dobro politično udeležujejo. Andorsko vlado predstavlja tretjina žensk, v parlamentu pa jih sedi osem, kar je skoraj 30 odstotkov. Na drugih področjih, pri tem mislim na gospodarstvo, je slika drugačna. Čeprav zakon prepoveduje diskriminacijo v zasebnem in profesionalnem področju, imajo ženske še vedno deprivilegiran položaj v gospodarstvu. Po podatkih »U.S. Department of State« za leto 2007 so ženske v Andori še vedno kar 35 odstotkov manj plačane za enako delo, pogostokrat izgubijo službo zaradi nosečnosti, težko pa tudi prodrejo na vodilne položaje, saj po statističnih podatkih kar 66 odstotkov vodilnih položajev zasedajo moški. Tudi na zasebnem področju je opaziti porast nasilja nad ženskami (Andorra Country Report on Human Rights Practices 2007).

V Monaku je ravno obratno, ženske so bolj enakopravne v gospodarstvu in manj na političnem področju. Narodni svet predstavlja dobrih 20 odstotkov žensk, v kronskem svetu sta dve ženski med sedmimi člani, v šestčlanski vladi pa ni zastopana nobena ženska. Podatki kažejo, da so ženske v poklicih dokaj izenačene z moškimi, nekoliko slabši položaj imajo v ekonomiji. Čeprav ni podatkov, proučevalci menijo, da so le rahla odstopanja v plačah glede na spol (Monaco Country Report on Human Rights Practices 2007).

5.3 PRAVICE MANJŠIN

Upam si trditi, da ima vsaka država na svetu kakšno manjšino. Tudi v Andori in Monaku je tako, saj sta narodnostno zelo raznoliki državi. Posebnost obeh držav je v tem, da manjšine v resnici predstavljajo večino prebivalstva, saj je državljanov Andore tretjina, državljani Monaka pa predstavljajo zgolj 15 odstotkov svojih prebivalcev.

Kljub številčni prisotnosti tujih državljanov pa Andora in Monako v svojem parlamentu nimata predstavnikov manjšin (Andorra Country Report on Human Rights Practices 2007 in Monaco Country Report on Human Rights Practices 2007). To je pravzaprav nekoliko nerazumljivo, saj tujci predstavljajo večino prebivalstva, s tem pa tudi ogromno delovno silo.

Andora v svoji zakonodaji tudi nima zakona, ki bi obravnaval azilante in begunce in ga po mnenju andorske vlade tudi ne potrebuje. Oblasti se zavedajo dejstva, da je v Andori ogromno tujcev, vendar so mnenja, da so vsi tujci v državi zgolj zaradi dela in koristijo delovni vizum, prebežnikov in beguncev pa praktično ni. Ne glede na razloge, ki jih je navedla andorska vlada, je Evropska komisija proti rasizmu in nestrpnosti državi priporočila dopolnitev zakonodaje z zakonom skladnim mednarodnim standardom, ki bi obravnaval azilante in begunce (Third Report on Andora 2008).

Tudi v Monaku je prisotno veliko število tujcev, ki so večinoma dnevni migranti in se v Monako vozijo zgolj zaradi dela. Veliko število je tudi tistih, ki so v tej deželici prijavljeni zgolj zaradi nižjih davkov. Policija skladno z zakonodajo proti tujcem, ki so

v Monako sicer vstopili legalno, uporablja pregon, vračanje v matično državo in izgon iz države. Te ukrepe uporablja v primeru, če je tuja oseba storila kakršnokoli kaznivo dejanje v Monaku, zunaj Monaka ali če je vpletena v mednarodno preprodajo. Evropska komisija proti rasizmu in nestrpnosti poziva monaške oblasti naj sporni člen o izgonu čim prej odstrani iz zakonodaje, čeprav je policija zagotovila, da se izgona le redko poslužuje (Report on Monako 2006).

Monako se zaradi svoje obmorske lege množično otepa prebežnikov, ki nelegalno vstopajo v državo. Monaška zakonodaja sicer obsega Zakon o azilantih, s katerim morajo vsem prebežnikom nuditi zatočišče, vendar je proces pridobitve azila preveč zapleten. Prosilci za azil morajo prošnjo najprej nasloviti na ministrstvo, to pa preda prošnjo na Francoski urad za varovanje beguncev in brezdomcev. Če je prošnja ugodena, azilant dobi turistično vizo. Evropska komisija proti rasizmu in nestrpnosti zato oblasti spodbuja, da prosilcem azila nekoliko olajšajo pot in skrajšajo sam postopek pridobitve azila oz. turistične vize (Report on Monako 2006).

5.4 SISTEM DVEH VLADARJEV

Andora kljub svoji edinstveni politični tvorbi ni edina dežela, ki ima na čelu države dva vladarja. Podobno ureditev je imela v petem stoletju Rimska republika, dva vladarja pa ima tudi San Marino.

Vodstvo države v Rimski republiki je bilo v rokah dveh vrhovnih uradnikov – magistratov⁶ (*magistratus*), ki sta se prvotno imenovala *praetores*. Kot taka sta mogoče obstajala že kot pomočnika kraljev. Oblast magistrata se je zgledovala po etruščanski obliki vladavine in je bila monarhičnega porekla. Vlogo pretorjev sta leta 449 prevzela dva konzula (*consules*), ki sta bila najvišja magistrata. Magistrata sta bila poveljnika v vojski, sklicevala in vodila sta delo senata⁷ in zborov ter imela nadzor nad vsemi drugimi magistrati razen nad ljudskimi tribuni. Pretura z dvema nosilcema dostojanstva

---

⁶ »V starem Rimu na volitvah pridobljena častna služba ter tisti, ki jo opravlja, in je s tem nosilec državne oblasti. Imeli so policijska pooblastila nad državljani in pravico do izdajanja ediktov« (Veliki splošni leksikon 2006c, 2491).

⁷ »V obdobju republike zbor najstarejših, ki je najprej vključeval vodje patricijskih rodov, od konca 5. st. pr. n. št. pa tudi imenitnike plebejcev« (Veliki splošni leksikon 2006e, 3925).

je bila pomembna predvsem v sodstvu, saj je od srede 5. stoletja prešla v roke države. Konzula sta imela tako časovno omejitev, vladala sta namreč eno leto, kot kolektivno omejitev, saj sta bila na čelu države vedno dva enakopravna nosilca oblasti. Konzula sta v času svojega mandata uživala imuniteto, vendar sta lahko po koncu mandata sodno odgovarjala za svoja dejanja. Sistem magistratur v času zgodnje republike je rešil temeljno vprašanje politične ureditve, predvsem pri delitvi oblasti in njenemu nadzoru (Bratož 2007, 53–54).

San Marino, tretja najmanjša evropska država, ima politično ureditev, podobno Andori. Voditelja države sta dva kapitana (*Capitani Reggenti*), ki sta na vsakih šest mesecev izvoljena izmed članov velikega sveta. Kapitana imata različni vloge, saj eden predstavlja mesto San Marino, drugi pa preostale dele države. Kapitana predsedujeta državnemu kongresu (*Congresso di Stato*) in vodita svet dvanajstih (*Consiglio dei XII*) (Natek in Natek 2006, 156).

Legenda pravi, da je prav San Marino uvedel sistem dveh vladarjev, da bi se izognil povečevanju moči zgolj v eni osebi (San Marino Regents 2008).

5.5 PRIMERJAVA MONAŠKEGA IN LIECHTENSTEINSKEGA KNEZA

Edina evropska država poleg Monaka in Andore, ki ima na čelu države kneza, je Liechtenstein. Tudi to deželo prištevamo med žepne države, liechtensteinski in monaški knez pa imata nekaj skupnih točk in eno pomembno razliko.

Liechtensteinski knez podobno kot monaški knez predstavlja svojo državo v svetu, podpisuje mednarodne pogodbe, ima zakonodajno pobudo, razveljavlja zakone, sklicuje parlamentarne seje, razpusti parlament, imenuje vlado, sodnike, diplomate (Principality of Liechtenstein 2008). Pomembna razlika med obema knezoma je pri sami sestavi oz. imenovanju vlade. Monaški knez določi predsednika vlade izmed oseb, ki mu jih sicer predlaga francoska vlada, popolnoma samostojno pa določi vse ostale ministre. Liechtensteinski knez pa vlado in ministre v skladu z 79. členom ustave imenuje na

predlog parlamenta (Ustava kneževine Liechtenstein 2003). Volivci posredno sami določijo vlado, s tem ko neposredno izvolijo člane parlamenta.

Razlika med obema knezoma je tudi pri podpisovanju zakonodaje. Medtem ko monaški knez določene zakone podpiše sam, nekatere pa v sodelovanju s predsednikom vlade, je v Liechtensteinu zakonsko določeno, da vso zakonodajo, ki jo izglasuje parlament, podpišeta tako knez kot predsednik vlade. S tem je knezova moč enaka moči predsednika vlade, saj se morata o določenih zakonih strinjati oba podpisnika (Liechtenstein 2008).

Najbolj zanimiv pa je 13. člen drugega poglavja liechtensteinske ustave. Ta namreč pravi, da lahko 1500 državljanov predlaga nezaupnico proti vladajočemu knezu, o kateri se glasuje na referendumu (Ustava kneževine Liechtenstein 2003). Institucija kneza v Liechtensteinu je mnogo bolj demokratična kot v Monaku, saj lahko državljani sami ukrepajo proti vladajočemu knezu. Monaški državljani te pravice nimajo. V nobeni dokumentaciji in literaturi namreč nisem zasledila, ali je kneza sploh mogoče kakor koli odstaviti.

5.6 PRIMERJAVA ANDORSKIH SOKNEZOV IN MONAŠKEGA KNEZA

Poglejmo še kakšne so razlike in podobnosti med ključnima knezoma.

Po ustavi imata andorska sokneza in monaški knez pravno gledano dokaj enake pravice in dolžnosti. Tako oba podpisujeta zakone, ratificirata pogodbe, imenujeta člane, podeljujeta razna odlikovanja, razpravljata o zakonih in podobno. Sem mnenja, da ima monaški knez le nekoliko več pooblastil od andorskih soknezov. Monaški knez ima po 3. členu monaške ustave edini izvršilno oblast. Ima več pristojnosti pri dokončnem sprejetju uredb, odlokov ali zakonov. Po 66. členu ustave ima zakonsko pobudo knez. O zakonskih osnutkih razpravlja in glasuje narodni svet, potrjuje jih knez. Knez prav tako preuči odloke, ki jih podpiše pristojni minister. Če se s predlaganim ne strinja, ima ustavno pravico že podpisan odlok zavrniti. Po 47. členu monaške ustave imajo odloki kneza prednost pred odloki ministra (Ustava kneževine Monako 1962).

V Andori je stvar drugačna. Andorska sokneza si v nekaterih zadevah politično odgovornost delita s predsednikom vlade, če je primerno tudi s predsednikom generalnega sveta. V skladu s 45. členom andorske ustave sokneza potrjujeta in izničitujeta zakone skupaj s predsednikom vlade (ali predsednikom generalnega sveta), kar pomeni, da njun glas ne šteje več, ampak je popolnoma enakovreden glasu premierja (Ustava kneževine Andore 1993).

Nesporno dejstvo je torej, da ima monaški knez pri sprejemanju ključnih zadev absolutno moč, saj njegove uredbe veljajo nad vsemi uredbami, andorska sokneza pa si to absolutno moč v nekaterih pogledih delita s predsednikom vlade.

Postavlja se vprašanje, kako intenzivno v resnici andorska sokneza vladata, saj vsak od njiju vodi svojo institucijo. Malo se namreč ve o tem, kako dejansko upravljata Andoro in kako sploh najdeta čas pri vseh obveznostih, ki jih imata doma. Monaški knez pa po drugi strani vestno opravlja svoje dolžnosti, saj se redno udeležuje mednarodnih srečanj, političnih dogodkov, obiskuje tuje države ter prireja politične in kulturne dogodke na domačih tleh.

5.7 PRIMERJAVA ANDORSKEGA IN MONAŠKEGA PARLAMENTA

Za potrditev svojega raziskovalnega vprašanja se moram podrobneje poglobiti tudi v zakonodajo obeh držav.

Zakonodajno oblast v Andori izvaja parlament, imenovan generalni svet. To je določeno v 50. členu andorske ustave. Zakonska pobuda v skladu z 58. členom ustave pripada generalnemu svetu in vladi. Sokneza zakonske pobude nimata, pridružujeta si ustavno pravico do presoje o morebitni neustavnosti zakonov. Ko je predlog zakona izglasovan, gre v pregled soknezoma, ki lahko predlog dopolnita, odobrita ali zavrneta (Ustava kneževine Andore 1993).

V Monaku si v skladu s 4. členom ustave zakonodajno oblast delita knez in narodni svet. Zakonsko pobudo ima knez, lahko pa osnutek zakona predlaga tudi narodni svet,

vendar mora biti osnutek poprej posredovan državnemu ministru. Le-ta osnutek zakona preuči in v roku šestih mesecev sporoči svojo odločitev (Ustava kneževine Monako 1962).

Tako andorski generalni svet kot monaški narodni svet sta nosilca zakonodaje, vendar ima andorski parlament več pooblastil od monaškega, saj si le-ta deli oblast s knezom. Čisto razumljivo je, da ima andorski parlament večjo zakonodajno moč. Sokneza sta sicer nosilca izvršne oblasti, vendar se ne nahajata v sami Andori. Prav tako vodita vsak svojo institucijo (francoski predsednik državo, urgelski škof pa svojo škofijo), zato je popolnoma razumljivo, da se zakonske pobude vršijo v samem centru Andore, torej v generalnem svetu. Monaški knez pa je tesno povezan s svojo državo in je kot tak tudi predlagatelj zakonskih osnutkov.

6 ZAKLJUČEK

Kneževini Andora in Monako sta znotraj evropskega političnega sistema dokaj posebni, lahko bi rekli tudi unikatni državi. Če primerjamo Andoro z ostalimi evropskimi državami, ugotovimo, da nima nobena druga država dveh vladarjev, ki bi vladala istočasno, prav tako pa tudi nobena druga država nima vladarja, ki bi v današnjem času vladal dvema državama naenkrat. Andora je pravzaprav fenomen med državami, saj ima dva vladarja, ki poleg sokneštva vsak zase vodita svojo institucijo in se nahajata zunaj andorskega ozemlja.

Monako pa je poseben predvsem zaradi same moči vladarja. Knez ima v rokah vse tri veje oblasti, kar za evropske monarhije ravno ne velja. Z izjemo Liechtensteina, kjer je knez tudi pomemben del oblasti, imajo evropski monarhi bolj simbolno vlogo in ne odločajo sami, ampak s pomočjo vlad. Monaški knez pa je kljub pomoči vlade, kronskega sveta, državnega sveta in parlamenta pravzaprav popolnoma samostojen pri odločanju.

Podobnosti med Andoro in Monakom najdem predvsem v strukturi političnega sistema. Obe državi sta demokratični kneževini, ki temeljita na ustavi. Oblast imata razdeljeno na izvršno, zakonodajno in sodno, volivci pa sami izvolijo svoje predstavnike v parlament.

Podobnosti so tudi pri pravicah manjšin in žensk. V obeh državah je število tujcev večje od števila državljanov, pa vendar državi v svojem parlamentu nimata predstavnikov drugih narodnosti. Da v monaškem narodnem svetu ni predstavnikov manjšin, mi niti ni tako nerazumljivo, saj tujci povečini predstavljajo dnevne migrante in tiste, ki so v državi prijavljeni zgolj zaradi nižjih davkov. Bolj nerazumljivo mi je dejstvo, da andorski parlament nima manjšinskih predstavnikov, čeprav so tujci stalni prebivalci Andore in ne zgolj dnevni migranti.

Čeprav je v Monaku v vladi in parlamentu nekoliko manj predstavnic nežnejšega spola, se ženske v obeh državah dobro politično udeležujejo. V nekoliko slabšem položaju so

ženske na profesionalnem področju v Andori, saj boljše in višje položaje še vedno zasedajo moški. Napredek je že opaziti.

Razlike med obema državama vidim v samem knezu. V Andori sta šefa države dva kneza, ki sta na to funkcijo postavljena po izvolitvi. Monaški knez pa ima do knežjega naslova dedno pravico, saj je država dedna monarhija. Monaški knez ima tudi več politične moči, saj je na čelu vseh treh vej oblasti, tako da sam odloča glede večine zadev. Andorska sokneza sta sicer podpisnika zakonov, imata tudi zakonsko pobudo, vendar ima pravzaprav vlada v rokah izvršno oblast.

Razlika med Andoro in Monakom je tudi med obema proučevanima parlamentoma. Ker ima monaški knez v rokah oblast, je parlament zgolj delni nosilec oblasti. Kljub zakonski pobudi in možnosti izglasovanja zakonskega osnutka je vsa odločitev v rokah kneza, ki določen zakon odobri ali ga zavrne. V Andori sta sokneza sicer sopodpisnika zakonodaje in lahko tudi predlagata veto na določen zakonski osnutek, vendar ima zakonodajno pobudo generalni svet, ne pa tudi kneza. S tem je zakonodajna moč izražena zgolj v parlamentu.

Če pokomentiram svoje raziskovalno vprašanje o tem, kdo ima več moči, sem mnenja, da je to monaški knez. Skladno z ustavo in drugo zakonodajo je knez najpomembnejša oseba, ki ima najvidnejšo funkcijo v državi. Andora je po drugi strani bolj demokratična. Kneza sta izvoljena, čeprav res ne s strani andorskih državljanov, imata pa zato manjšo politično moč. Bolj pomemben je predsednik vlade z ministri, ki ima izvršno oblast in s tem predstavlja najvišjo oblast.

Menim, da v nobeni od raziskovanih držav ne bo prišlo do sprememb. Andorci sami se nočejo odpovedati sokneštvu med Francijo in Španijo, čeprav so imeli to možnost, saj jim je s tem zagotovljena večja gospodarska neodvisnost. Monako pa je po drugi strani tako majhen, da državljane pravzaprav ne moti absolutna oblast kneza, saj jim pravzaprav nič ne manjka. Monako je namreč ena izmed držav z najvišjim standardom.

7 LITERATURA

1. *Andorske institucije*. 2007. Dostopno prek: <http://www.andorra.be/sl/2.4.htm> (1. marec 2007).
2. Bratož, Rajko. 2007. *Rimska zgodovina. Del I, Od začetkov do nastopa cesarja Dioklecijana*. Ljubljana: Študentska založba.
3. *Consell General*. 2008. Dostopno prek: <http://www.consellgeneral.ad/micg/webconsell.nsf/0/ECAB8A41F51DACB7C12570050038A7A0> (24. oktober 2008).
4. *Dežele in ljudje. Jugozahodna in južna Evropa*. 1995. Ljubljana: Mladinska knjiga.
5. *Diocese of Urgell*. 2008. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Bishop_of_Urgell (17. marec 2008).
6. *Disposition dans l'Hémicycle*. 2008. Dostopno prek: <http://www.conseil-national.mc/hemicycle.php> (6. december 2008).
7. *Enciklopedija svetovne geografije*. 1997. Ljubljana: Pisanica.
8. *Executive Power*. 2007. Dostopno prek: [http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909\\$/ec1ac02fd04f002bc1256f5b0055b1d2gb?OpenDocument&3Gb](http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909$/ec1ac02fd04f002bc1256f5b0055b1d2gb?OpenDocument&3Gb) (1. marec 2007).
9. *Geografija*. 2007. Dostopno prek: <http://www.andorra.be/sl/2.2.htm> (1. marec 2007).
10. *Government*. 2007. Dostopno prek: <http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909!/x4Gb?OpenDocument&4Gb> (1. marec 2007).
11. *His Serene Highness Prince Albert II*. Dostopno prek: <http://www.palais.mc/wwwpal.nsf/ABDA2D1C46C35324C1256D52004F9708/966B755DD6FEC515C1256BA60047D03C> (17. marec 2008).
12. *Historical Account*. 2007. Dostopno prek: [http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909\\$/b662dd0c9cef9f92c1256fa1004f15e0gb?OpenDocument&5Gb](http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909$/b662dd0c9cef9f92c1256fa1004f15e0gb?OpenDocument&5Gb) (8. julij 2007).
13. *History & Heritage*. 2007. Dostopno prek: <http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909!/x2Gb?OpenDocument&2Gb> (1. marec 2007).
14. *House Law*. 2008. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/House_law (25. september 2008).

15. *Institutions*. 2007. Dostopno prek: <http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909!x3Gb?OpenDocument&3Gb> (8. julij 2007).
16. *Le Conseil National*. 2008. Dostopno prek: <http://www.conseil-national.mc/elus.php?ind=1> (24. oktober 2008).
17. *Liechtenstein*. 2008. Dostopno prek: <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2007/100568.htm> (11. november 2008).
18. Lowndes, Vivien. 2002. Institutionalism. V *Theory and Methods in Political Science, Second Edition*, ur. Marsh, David in Gerry Stoker, 90-108. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, New York: Palgrave Macmillan.
19. *M. Nicolas Sarkozy, President De La Republique Francaise*. 2008. Dostopno prek: <http://www.elysee.fr/lepresident/> (19. april 2008).
20. *Major events*. 2008. Dostopno prek: <http://www.visitmonaco.com/index.cfm?fuseaction=Page.viewPage&pageId=282> (31. avgust 2008).
21. *Map of Andorra*. 2008. Dostopno prek: http://go.hrw.com/atlas/norm_htm/andorra.htm (16. november 2008).
22. *Map of Monaco*. 2008. Dostopno prek: http://go.hrw.com/atlas/norm_htm/monaco.htm (16. november 2008).
23. Natek, Karel in Marjeta Natek. 1999. *Države sveta 2000*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
24. Natek, Karel in Marjeta Natek. 2006. *Države sveta*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
25. *National Council*. 2008. Dostopno prek: <http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/c3241c4782f528bdc1256d52004f970b/3f58939aee76e7cdc1256f8f0048f284!OpenDocument> (13. april 2008).
26. *Principality of Liechtenstein*. 2008. Dostopno prek: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/9403.htm> (11. november 2008).
27. *San Marino Regents*. 2008. Dostopno prek: <http://www.sanmarinosite.com/eng/reggenti.html> (9. november 2008).
28. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 1995. Ljubljana: DZS.
29. *Sovereign Power*. 2007. Dostopno prek: [http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/909\\$/43a2f713592d8af1c1256fa30030980egb?OpenDocument&3Gb](http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/909$/43a2f713592d8af1c1256fa30030980egb?OpenDocument&3Gb) (1. marec 2007).

30. *The Court of Appeal*. 2008. Dostopno prek: [http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909\\$/e4f48e9b401824abc1256feb002c3f97gb?OpenDocument&5Gb](http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909$/e4f48e9b401824abc1256feb002c3f97gb?OpenDocument&5Gb) (13. april 2008).
31. *The Court of First Instance*. 2008. Dostopno prek: [http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909\\$/fcd00119e703d490c1256fc0003ae668gb?OpenDocument&5Gb](http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909$/fcd00119e703d490c1256fc0003ae668gb?OpenDocument&5Gb) (13. april 2008).
32. *The Crown Council*. 2007. Dostopno prek: [http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909\\$/567a5562ecfa9d98c1256f5e00486cb5gb?OpenDocument&3Gb](http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909$/567a5562ecfa9d98c1256f5e00486cb5gb?OpenDocument&3Gb) (1. marec 2007).
33. *The Judiciary*. 2008. Dostopno prek: [http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909\\$/05a6556414c4df34c1256fa1004f5114gb?OpenDocument&5Gb](http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909$/05a6556414c4df34c1256fa1004f5114gb?OpenDocument&5Gb) (17. marec 2008).
34. *The Public Prosecutor's Office*. 2008. Dostopno prek: [http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909\\$/d3afadflcae45809c1256fa1004fcb23gb?OpenDocument&5Gb](http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909$/d3afadflcae45809c1256fa1004fcb23gb?OpenDocument&5Gb) (13. april 2008).
35. *Urgell*. 2008. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Urgell> (17. marec 2008).
36. *Ustava Kneževine Andore 1993*. Dostopno prek: http://www.andorramania.com/constit_gb.htm (1. marec 2007).
37. *Ustava Kneževine Liechtenstein 2003*. Dostopno prek: <http://www.liechtenstein.li/en/pdf-fl-staat-verfassung-sept2003.pdf> (1. oktober 2008).
38. *Ustava Kneževine Monako 1962*. Dostopno prek: [http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909\\$/036c62fe5f92f2efc1256f5b0054fa42gb?OpenDocument&3Gb](http://www.gouv.mc/devwww/wwwnew.nsf/1909$/036c62fe5f92f2efc1256f5b0054fa42gb?OpenDocument&3Gb) (1. marec 2007).
39. *Veliki splošni leksikon. Prva knjiga, a-August*. 2006a. Ljubljana: DZS.
40. *Veliki splošni leksikon. Peta knjiga, Eksudat-fz*. 2006b. Ljubljana: DZS.
41. *Veliki splošni leksikon. Deseta knjiga, kvader-Makarovič*. 2006c. Ljubljana: DZS.
42. *Veliki splošni leksikon. Enajsta knjiga, Makart-Montand*. 2006č. Ljubljana: DZS.
43. *Veliki splošni leksikon. Šestnajsta knjiga, Römer-skorja*. 2006d. Ljubljana: DZS.

44. *Zakon o ustavnem sodišču (ZUstS-UPB-1)*. Ur. l. RS 64/2007. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_ZAKO5211.html (9. november 2008).
45. *Zgodovina*. 2007. Dostopno prek: <http://www.andorra.be/sl/2.1.htm> (1. marec 2007).

8 PRILOGE

PRILOGA A: OSNOVNI PODATKI O ANDORI

Uradno ime: Kneževina Andora; Principat d'Andorra (katalonsko)

Glavno mesto: Andorra la Vella

Časovni pas: srednjeevropski pas +0

Velikost: 468 km²

Površina: gorata

Podnebje: gorsko

Najvišji vrh: Coma Pedrosa (2946m)

Državna ureditev: demokratična parlamentarna kneževina

Državni poglavar: dva sokneza (predsednik francoske republike Nicolas Sarkozy in urgelski škof Monsinjur Joan-Enric Vives i Sicília

Izvršna oblast: sokneza in predsednik vlade Albert Pintat Santolària z enajstimi ministrstvi

Zakonodaja: Generalni svet (28 članov)

Sodstvo: sodišče prve stopnje, prizivno sodišče, vrhovno sodišče

Upravna razdelitev: 7 občin (Canillo, Encamp, Ordino, La Massana, Andorra la Vella, Saint Julià de Lòria in Escaldes-Engordany)

Oborožene sile: ni (zagotavljata Francija in Španija)

Prebivalstvo: 83,137 (2007)

Uradni jezik: katalonščina

Narodna sestava: Španci 43%, Andorci 33%, Portugalci 11%, Francozi 11%, ostali 6%

Verstva: uradna vera je rimskokatoliška

Pričakovano trajanje življenja: moški: 76 let, ženske 81 let

Denarna enota: evro

BDP: 3.66 milijona USD (2007)

Kmetijstvo: pridelava tobaka, ovčjereja

Industrija: tobačna in pohištvena, razvit turizem

PRILOGA B: OSNOVNI PODATKI O MONAKU

Uradno ime: Kneževina Monako; Principauté de Monaco (francosko)

Glavno mesto: Monaco – Ville

Časovni pas: srednjeevropski pas +0

Velikost: 1,95 km²

Površina: hribovita

Podnebje: sredozemsko, mile deževne zime, vroča suha poletja

Najvišji vrh: Chemin des Revoires (163m)

Državna ureditev: ustavna dedna monarhija

Državni poglavar: knez Albert II

Izvršna oblast: knez in predsednik vlade Jean-Paul Proust s petimi ministrstvi

Zakonodaja: Nacionalni svet (24 članov)

Sodstvo: sodišče prve stopnje, prizivno sodišče, vrhovno sodišče

Upravna razdelitev: 4 okraji (Monaco-Ville, La Condamine, Monte-Carlo, Fontvieille)

Oborožene sile: ni (zagotavlja Francija)

Prebivalstvo: 32,543 pr. (2006)

Uradni jezik: francoščina, v rabi tudi monaško narečje

Narodna sestava: Francozi 47%, Italijani 16%, Monačani 16%, ostali 21%

Verstva: uradna vera je rimskokatoliška

Pričakovano trajanje življenja: moški: 75,99 let, ženske 83,85 let

Denarna enota: evro

BDP: 976.3 milijona USD (2006)

Kmetijstvo: ni pomembno

Industrija: specializirana visoko razvita industrija (kemična, farmacevtska, plastična, kozmetična, keramična), razvit turizem